Digital Content plus

เพิ่มประสบการณ์การอ่าน

THE KNOWLEDGE

เดอะ โนวเลจ ปีที่ 4 ฉบับที่ 23

สิงหาคม - กันยายน 2565 ISSN 2539-5882

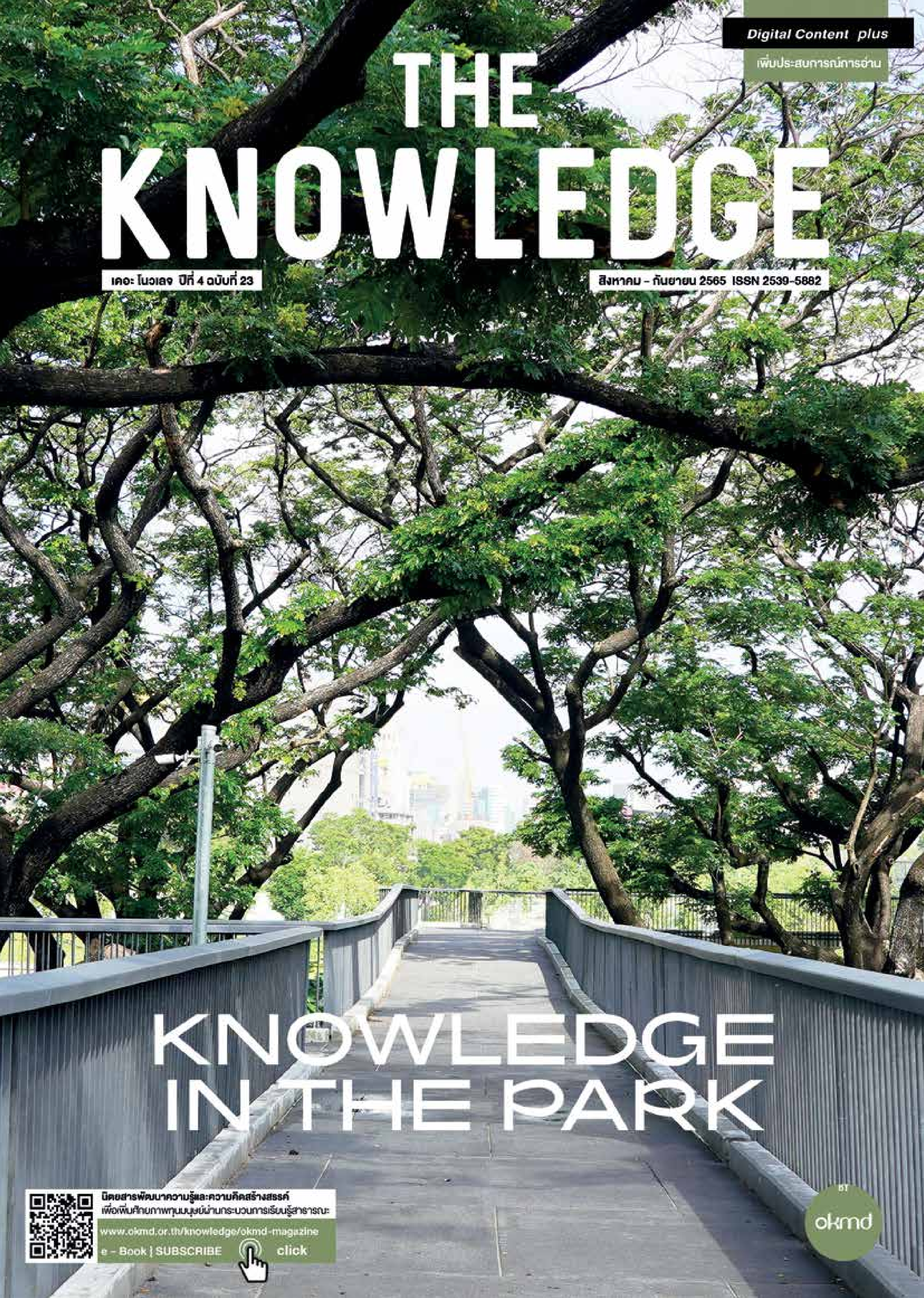

KNOWLEDGE IN THE PARK

นิตยสารพัฒนาความรู้และความคิดสร้างสรรค์
เพื่อเพิ่มศักยภาพทุนมนุษย์ผ่านกระบวนการเรียนรู้สาธารณะ

www.okmd.or.th/knowledge/okmd-magazine

e - Book | SUBSCRIBE click

BY okmd

CONTENTS

04
5IVE
5 พื้นที่สาธารณะ
พัฒนาคน
พัฒนาเมือง

08
TALK TO ZINE
“สวนเบญจกิติ”
เปลี่ยนตึกร้าง
เป็นสวนป่า พัฒนาพื้นฐาน
ทางนิเวศของเมือง

09
EXPLAINED
ความหมายหลายมิติ
กับการใช้พื้นที่สาธารณะ
เพื่อการเรียนรู้

14
ONE OF A KIND
A-Z Story Behind the
Parks

16
DECODE
ความสำเร็จของ
เซ็นทรัล พาร์ค
แลนด์มาร์กสุดโด่งดัง
และวิถีชีวิตคนเมือง

20
THE KNOWLEDGE
เมื่อความรู้อยู่ในสวน

28
DIGITONOMY
กรุงเทพฯ เขียวแค่ไหน
เมื่อเทียบกับ
พื้นที่สาธารณะในโลก

32
OPINION
เมื่อสวนเป็นมากกว่าสวน

36
ความรู้กินได้
ป่าชุมชน แหล่งเรียนรู้
เพื่อพึ่งพากันและกัน
ของคนและป่า

38
INSIDE OKMD
เช้าจรดค่ำ ดื่มด่ำความรู้
จากธรรมชาติในห้องเรียน
ที่ไม่เคยหลับใหล
ณ สวนป่ากลางกรุง

44
INSIDE OKMD : NKC
เรียนลัดประวัติศาสตร์
ชุมชนจากสวนสาธารณะ
ในท้องถิ่น

46
NEXT
Park in the Future
สวนแห่งการเรียนรู้ทั่วโลก
จะหน้าตาเป็นอย่างไร
ในอีก 10 ปีข้างหน้า

51
EDITOR'S NOTE
การผลักดันสวน
สู่พื้นที่การเรียนรู้
ที่ยั่งยืน

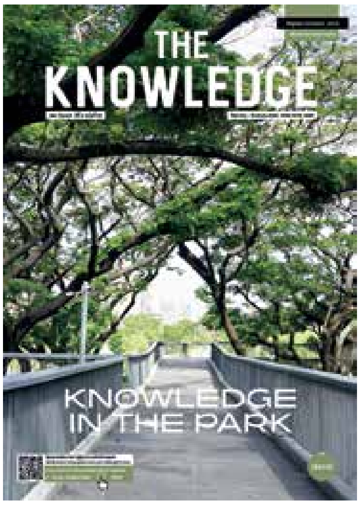

ด้วยจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นทำให้ผู้คนต้องใช้ชีวิตอยู่ในพื้นที่จำกัด หลายๆ เมืองใหญ่ทั่วโลกจึงใช้วิธีสร้างพื้นที่สีเขียวสาธารณะสำหรับประชาชนที่มีประโยชน์มากกว่าแค่พักผ่อนหย่อนใจ แต่เข้ามาแก้ปัญหาในหลายๆ มิติ อีกทั้งยังเป็นแหล่งเรียนรู้ในแง่มุมต่างๆ ทั้งประวัติศาสตร์ ธรรมชาติ และสร้างวงจรเศรษฐกิจขนาดย่อมสำหรับชุมชน

"สวนสาธารณะ" แห่งแรกของโลกเกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2390 ในยุคอุตสาหกรรมโดยประชาชนคนธรรมดาหันมาเรียกร้องพื้นที่สีเขียวเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีกว่า จากนั้นก็พัฒนาไปสู่สวนสาธารณะอื่นทั่วโลก สร้างอรรถประโยชน์ในหลายๆ แง่มุม เช่น Central Park ในนิวยอร์กที่กลายเป็นสัญลักษณ์สำคัญของเมืองและเป็นแหล่งรวมกิจกรรมหลากหลายให้ผู้คนมาใช้ประโยชน์ Gardens by The Bay ในสิงคโปร์ พื้นที่สีเขียวที่ใช้เทคโนโลยีทันสมัยเพื่อสร้างระบบนิเวศภายในให้คนได้เรียนรู้ และ Weiliu Wetland Park ในจีนที่ทำหน้าที่ชุบชีวิตชุมชนริมน้ำให้กลับมามีสีสันอีกครั้ง เป็นต้น

สำหรับในไทยสวนสาธารณะแห่งใหม่อย่างสวนเบญจกิติก็ได้รับการออกแบบให้สอดรับกับสภาพดั้งเดิมของพื้นที่กรุงเทพฯ และการเลือกพันธุ์ไม้ต่างๆ สำหรับสร้างระบบนิเวศแบบพึ่งพาตัวเอง ซึ่งนอกจากจะเป็นพื้นที่สันทนาการแห่งใหม่แล้วยังรวมเอาองค์ความรู้ที่น่าสนใจเอาไว้ในนั้นมากมาย

The Knowledge ฉบับนี้จึงหยิบเอาประเด็นเรื่องสวนสาธารณะที่เป็นมากกว่าสวน ทั้งที่มาที่ไปในอดีต การพัฒนาสวนสาธารณะยุคปัจจุบัน และแนวคิดที่จะเป็นไปในอนาคต เพราะนอกจากจะเป็นพื้นที่ที่เปรียบเสมือนปอดของเมือง สวนสาธารณะยังให้อะไรมากกว่าที่คิด

OKMD Team

okmd
Office of Knowledge Management and Development

บรรณาธิการบริหาร
ดร. อภิชาติ ประเสริฐ
รองผู้อำนวยการสำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้
บรรณาธิการ
นายโตมร ศุขปรีชา
ผู้อำนวยการสำนักยุทธศาสตร์และนวัตกรรมการเรียนรู้

กองบรรณาธิการและศิลปกรรม
บริษัท โคคูน แอนด์ โค จำกัด
32 ซอยโชคชัย 4 ซอย 84 ถนนโชคชัย 4 แขวงลาดพร้าว
เขตลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร 10230
โทรศัพท์ 087 718 7324

จัดทำโดย
สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน)
69 อาคารวิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยมหิดล
ชั้น 18-19 ถนนวิภาวดีรังสิต แขวงสามเสนใน
เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร 10400
โทรศัพท์ 0 2105 6500 โทรสาร 0 2105 6556
อีเมล theknowledge@okmd.or.th
เว็บไซต์ www.okmd.or.th

อนุญาตให้ใช้ได้ตามสัญญาอนุญาตครีเอทีฟคอมมอนส์ แสดงที่มา-ไม่ใช้เพื่อการค้า-อนุญาตแบบเดียวกัน 3.0 ประเทศไทย

จัดทำขึ้นโดยสำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน) เพื่อสร้างแรงบันดาลใจในการนำองค์ความรู้มาผสมผสานกับความคิดสร้างสรรค์ เพื่อประโยชน์ด้านการเรียนรู้ ต่อยอดธุรกิจ เพิ่มมูลค่าเศรษฐกิจของประเทศ

ผู้สนใจรับนิตยสารโปรดติดต่อ 0 2105 6520 หรือดาวน์โหลดที่เว็บไซต์ www.okmd.or.th/knowledge/okmd-magazine

5 พื้นที่สาธารณะ พัฒนาคน พัฒนาเมือง

จากความเจริญและการเพิ่มขึ้นของประชากร ทำให้เมืองใหญ่ๆ ทั่วโลกขาดแคลนพื้นที่สาธารณะให้กับประชาชน ซึ่งนอกจากพื้นที่เหล่านั้นจะกลายเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ยังสามารถใช้ประโยชน์อื่นๆ ได้อีกมากมาย ทำให้เมืองหลายๆ แห่งหันมาพัฒนาพื้นที่รกร้างให้กลายเป็นพื้นที่ของประชาชน รวมทั้งพัฒนาสวนสาธารณะที่มีอยู่เดิมให้เป็นมากกว่าสวนธรรมดา แต่ช่วยพัฒนาคนและพัฒนาเมืองไปพร้อมๆ กัน

SCAN QR CODE
เพื่อรับชม Clip

1

GARDENS BY THE BAY
ออกแบบเพื่อพลังงานหมุนเวียนที่ยั่งยืน

Gardens by the Bay เกิดจากวิสัยทัศน์ของคณะกรรมการอุทยานแห่งชาติสิงคโปร์ในการสร้างเมืองในสวนที่มีสภาพแวดล้อมสมบูรณ์แบบสำหรับการอยู่อาศัยและการทำงาน และทำให้สิงคโปร์เป็นเมืองชั้นนำแห่งศตวรรษที่ 21 ของโลกอย่างแท้จริง ซึ่งนอกจากจะเป็นสถานที่พักผ่อนยอดนิยมและเป็นแหล่งท่องเที่ยวชื่อดังของสิงคโปร์แล้ว การออกแบบยังใช้องค์ความรู้เพื่อสร้างอาคารที่ใช้พลังงานหมุนเวียนอย่างยั่งยืนอีกด้วย ภายใน Gardens by the Bay ประกอบด้วยอาคารเรือนกระจก 2 แห่ง คือ Flower Dome และ Cloud Forest ออกแบบโดยใช้เทคโนโลยีการสร้างอาคารอย่างยั่งยืนและประหยัดพลังงาน ด้วยการเคลือบกระจกด้วยสารชนิดพิเศษช่วยให้พืชได้รับแสงที่เหมาะสมที่สุด แต่ลดความร้อนจากแสงอาทิตย์ลงได้มาก หลังคายังติดตั้งใบพัดที่ทำงานด้วยระบบเซ็นเซอร์ ช่วยให้ร่มเงาแก่ต้นไม้เมื่ออากาศร้อนเกินไป ส่วนภายในโดมยังให้ความเย็นผ่านท่อหล่อเย็นที่พื้นด้านล่าง ทำให้อากาศร้อนถูกระบายขึ้นสู่ที่สูง นอกจากนี้ที่นี่ยังใช้พลังงานจากกังหันไอน้ำพลังความร้อนที่ได้จากการเผาชีวมวลจากไม้ ซากพืช และเศษใบไม้จากสวนสาธารณะทั่วสิงคโปร์ เพื่อลดการพึ่งพาไฟฟ้าจากเชื้อเพลิงฟอสซิล และอากาศใน Flower Dome จะถูกลดความชื้นด้วยสารดูดความชื้นก่อน เพื่อลดปริมาณพลังงานในกระบวนการทำความเย็น ซึ่งสารดูดความชื้นทำขึ้นโดยใช้ความร้อนเหลือทิ้งจากการเผาชีวมวลนั่นเอง

ที่มา : www.gardensbythebay.com.sg/en/about-us.html

2

GREEN HEART IN THE CITY DUBLIN
เพิ่มสวนสาธารณะผสานเอกลักษณ์ของเมือง

ดับลิน ไอร์แลนด์ ขึ้นชื่อว่าเป็นเมืองแห่งวรรณกรรม และมีนักเขียนดังๆ ระดับโลกเคยใช้ชีวิตอยู่ที่นี่ ไม่ว่าจะเป็น James Joyce Oscar Wilde ฯลฯ เมื่อสภาเทศบาลเมืองดับลินมีแนวคิดจะเพิ่มพื้นที่สีเขียวใจกลางเมือง จึงนำชื่อนักเขียนดังๆ มาตั้งเป็นสวนสาธารณะแห่งใหม่

ปัจจุบันดับลินมีสวนสาธารณะและพื้นที่สันทนาการอยู่ราวๆ 300 แห่ง โดยตั้งใจให้มีพื้นที่สันทนาการประมาณ 36 ตารางเมตรต่อคน แต่ในย่านใจกลางเมืองมีเนื้อที่น้อยจึงมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 5 ตารางเมตรต่อคนเท่านั้น เป็นที่มาของแนวคิดที่จะพัฒนาพื้นที่รกร้างว่างเปล่าในตัวเมือง และเจรจาให้สวนสาธารณะที่อยู่ในกรรมสิทธิ์ของเอกชนกลายเป็นพื้นที่สาธารณะ เพื่อให้ผู้อาศัยในเมืองที่ไม่มีพื้นที่สวนของตัวเองได้เข้าไปใช้ประโยชน์ได้ด้วย โดยสวนสาธารณะแห่งใหม่จะนำชื่อกวีและนักเขียนที่มีชื่อเสียงอย่าง Seamus Heaney Patrick Kavanagh Maeve Binchy และ Brendan Behan มาตั้งเป็นชื่อสวนเพื่อตอกย้ำความเป็นเมืองแห่งวรรณกรรมของดับลิน

3 YOYOGI PARK เป็นพื้นที่แห่งความหลากหลายใจกลางกรุงโตเกียว

Yoyogi Park ตั้งอยู่ใกล้กับศาลเจ้าเมจิ เป็นส่วนหนึ่งในประวัติศาสตร์การเปลี่ยนแปลงของญี่ปุ่นหลายยุคสมัย ตั้งแต่ใช้เป็นสถานที่สวนสนาม และเป็นลานบินให้เครื่องบินลำแรกของญี่ปุ่นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2453 จนกระทั่งสงครามโลกครั้งที่ 2 ก็เปลี่ยนที่นี่เป็นที่พักในชื่อ Washington Heights ผ่านไปอีก 20 ปี ก็ถูกแปลงโฉมให้เป็นหมู่บ้านนักกีฬาโอลิมปิกในปี พ.ศ. 2507 ที่ญี่ปุ่นเป็นเจ้าภาพ ซึ่งเป็นจุดเปลี่ยนที่ทำให้โลกได้ประจักษ์ว่าญี่ปุ่นกลับมาผงาดได้อีกครั้ง และปรับให้เป็นสวนสาธารณะในปี พ.ศ. 2510 จึงเรียกได้ว่าสวนแห่งนี้เป็นบทบันทึกทั้งความรุ่งโรจน์ เสื่อมถอย และกลับมายืนหยัดได้อีกครั้งของญี่ปุ่น

ปัจจุบัน Yoyogi Park เป็นทั้งสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ เล่นกีฬา และเป็นลานแสดงความสามารถของกลุ่มคนทุกสาขาอาชีพ โดยเฉพาะในช่วงวันหยุดจะมีกลุ่มวัยรุ่นและกลุ่มวัฒนธรรมย่อยมารวมตัวกัน จนสวนนี้กลายเป็นส่วนหนึ่งที่สร้างสรรค์วัฒนธรรมกระแสนิยมอย่างวัฒนธรรม Kawaii ของญี่ปุ่นเลยก็ว่าได้

4 LA FERME DU RAIL เปลี่ยนที่รกร้างข้างรางรถไฟกลายเป็นสวนเกษตรสาธารณะ

โครงการพัฒนาที่ดินรกร้างว่างเปล่าริมทางรถไฟในกรุงปารีสนี้เป็นผู้ชนะโครงการ Réinventer Paris (Reinventing Paris) ในปี พ.ศ. 2560 โดยพัฒนาพื้นที่อดีตทางรถไฟเก่าที่ถูกทิ้งร้างเสื่อมโทรมให้กลายเป็นสวนเกษตร และบ้านพักสงเคราะห์สำหรับกลุ่มเปราะบางในสังคม โดยสามารถใช้พื้นที่ส่วนกลางในการทำการเกษตรเพื่อเป็นอาหาร ส่วนผลผลิตที่เหลือจะนำออกมาจำหน่ายเพื่อสร้างเศรษฐกิจหมุนเวียนที่ยั่งยืนในชุมชน ภายในยังมีร้านอาหารเปิดบริการสำหรับบุคคลทั่วไปได้ชิมผลผลิตจากฟาร์ม สร้างงานสร้างอาชีพให้กับคนในชุมชนอีกทอดหนึ่ง นอกจากนี้ยังมีการจัดเวิร์กชอปและกิจกรรมต่างๆ เช่น การทำปุ๋ยหมัก ข้อมูลเกี่ยวกับการเกษตรแบบยั่งยืนหรือเกษตรอินทรีย์ และการแลกเปลี่ยนแนวคิดเกี่ยวกับระบบนิเวศของเมืองอีกด้วย

ที่มา : - www.fermedurail.org
- www.stirworld.com/see-features-the-railway-farm-in-paris-explores-agro-urbanism-within-a-social-welfare-fabric

SCAN QR CODE
เพื่อรับฟัง Audio Text

5 ROYAL BOTANIC GARDEN SYDNEY
รวมความรู้ด้านพฤกษศาสตร์

พื้นที่สีเขียวใจกลางย่านธุรกิจตั้งอยู่ริมอ่าวซิดนีย์อันเป็นที่ตั้งของแลนด์มาร์กสำคัญอย่าง Sydney Harbour Bridge และ Opera House ซึ่งนอกจากเป็นสวนสาธารณะที่เปิดบริการฟรีแล้ว ยังเป็นที่ตั้งของสถาบันพฤกษศาสตร์แห่งชาติของออสเตรเลีย ดังนั้น ที่นี่จึงมีองค์ความรู้เกี่ยวกับพฤกษศาสตร์อยู่มากมาย โดยมีห้องสมุด Daniel Solander ที่ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2395 นับเป็นห้องสมุดวิจัยทางพฤกษศาสตร์ที่เก่าแก่ที่สุดในออสเตรเลีย รวบรวมทั้งหนังสือ วารสาร ภาพประกอบทางพฤกษศาสตร์ ภาพถ่ายประวัติศาสตร์ แผนที่ หอจดหมายเหตุ ฯลฯ รวมทั้งความหลากหลายของพรรณไม้ต่างๆ ในพื้นที่ของสวนก็กลายเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ ซึ่งทางสวนมีอาสาสมัครพาเดินชมโดยต้องจองล่วงหน้าและเสียค่าธรรมเนียมเพื่อให้ได้รู้รายละเอียดเกี่ยวกับพรรณไม้แต่ละชนิด

Royal Botanic Garden Sydney ยังเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของต้นไม้ ป่า และคนเข้าไว้ด้วยกันด้วยกิจกรรมพิเศษ เช่น Aboriginal Experience และ Aboriginal Bush Tucker Tour โดยไกด์ชาวอะบอริจินจะพาชมสวนเพื่อแนะนำการใช้พืชแต่ละชนิดในการดำรงชีวิตของชนเผ่าโบราณ และการหาของป่ามาทำอาหารพื้นเมืองจนมีอิทธิพลมาถึงอาหารออสเตรเลียในปัจจุบัน อีกทั้งยังมีการเดินบำบัดด้วยธรรมชาติ (Nature Therapy Walk) ที่ช่วยลดระดับความเครียดและความดันโลหิต เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีศูนย์จำหน่ายพันธุ์พืชหายากของออสเตรเลียที่ส่วนหนึ่งได้จากการขยายพันธุ์จากสวนสาธารณะนั่นเอง ซึ่งรายได้นำมาใช้เพื่อการพัฒนาและอุดหนุนงานวิจัยด้านพฤกษศาสตร์ต่อไป

ที่มา : www.rbgsyd.nsw.gov.au

“สวนเบญจกิติ” เปลี่ยนตึกร้าง เป็นสวนป่า พัฒนาพื้นฐาน ทางนิเวศของเมือง

สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน) หรือ OKMD ร่วมกับ The Cloud จัดกิจกรรมพิเศษในหัวข้อ Knowledge in the Park ระบบนิเวศพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีต่อเมือง และการออกแบบสวนสาธารณะด้วยแนวคิดพื้นที่ชุ่มน้ำ

ยิ่งยง ปุณโณปถัมภ์ ตัวแทนสถาปนิกจากสถาบันอาศรมศิลป์ เล่าเบื้องหลังแนวคิดการออกแบบสวนป่าเบญจกิติที่เปลี่ยนตึกร้างของโรงงานยาสูบเดิมเป็นสวนป่าว่า การตีความคำว่าสวนป่าคือสวนที่ต้นไม้อยู่ได้ด้วยตัวเอง เติบโตตามธรรมชาติ ไม่ต้องรดน้ำ ดังนั้น สวนป่าจริงๆ จะให้ความสำคัญแต่ต้นไม้อย่างเดียวไม่ได้ แต่ต้องให้ความสำคัญกับน้ำด้วย

ภายในสวนป่าเบญจกิติจะมีบ่อน้ำอยู่ 4 แห่ง ทำหน้าที่ต่างกันไป คือ

- บ่อที่หนึ่ง บ่อที่อยู่ใกล้คลองไผ่สิงโต เชื่อมกับคลองเตยที่ใกล้กับปากแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นบ่อน้ำกร่อย ต้นไม้ในโซนนี้เป็นไม้ป่าชายเลน
- บ่อที่สอง เป็นบึงป่าน้ำจืด
- บ่อที่สาม เป็นบ่อใหญ่ใจกลางสวน จะมีต้นไม้ใหญ่ เช่น ต้นโพธิ์ ต้นไทร และต้นจามจุรีที่มีอยู่เดิม
- บ่อสุดท้าย เป็นโซนสวนป่ากินได้และสวนเกษตรคนเมือง มีพืชที่เป็นทั้งอาหารคนและอาหารนก อย่างตะขบ มะกอกน้ำ และคล้าน้ำ เพื่อให้ทั้งคนและสัตว์อยู่ร่วมกันได้ในสวนป่ากลางเมือง

นอกจากนี้โครงสร้างต่างๆ ภายในสวนป่ายังให้ความสำคัญกับต้นไม้ภายในสวน อย่างเสาของสกายวอล์กจะใช้โครงสร้างที่ไม่กระทบกระเทือนต่อรากต้นไม้เดิม หรือการที่สวนป่ามีถนนผ่ากลางเป็นบล็อกสี่เหลี่ยม เนื่องจากพื้นที่เดิมเป็นอาคารแน่นทุกบล็อก หากจะรักษาต้นไม้เดิมบริเวณแนวริมถนน การทุบถนนทิ้งจะทำให้รากเสียสมดุล เพื่อรักษาต้นไม้ไว้จึงปรับถนนให้เล็กลง แล้วเจาะคูระบายน้ำตรงกลางเพื่อเป็นพื้นที่รับน้ำเมื่อฝนตก

“เมื่อพูดถึงคำว่าโครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) **หลายคนจะนึกถึงสาธารณูปโภค ไฟฟ้า ประปา ซึ่งการออกแบบสวนนี้เรานึกถึงคำว่า** Ecological Infrastructure **หรือโครงสร้างพื้นฐานทางนิเวศ เราอยากให้สวนป่าเบญจกิติเป็นพื้นฐานทางนิเวศของเมือง เพราะนิเวศแปลว่าบ้าน ซึ่งบ้านไม่ใช่แค่พื้นฐานคอนกรีต แต่หมายถึงสิ่งมีชีวิตทุกอย่าง เราอยากให้โครงการนี้สร้างกรอบคิดใหม่เกี่ยวกับคนกับเมือง ให้คำว่าบ้านขยายออกไป เชื่อมโยงกับธรรมชาติด้วย**” สถาปนิกจากสถาบันอาศรมศิลป์กล่าว

สุดท้ายแล้วคำว่า “บ้าน” จึงอาจไม่ได้หมายถึงที่อยู่อาศัยของมนุษย์เท่านั้น แต่บ้านคือสถานที่ที่ธรรมชาติอยู่ได้ด้วยตัวเอง มีพืช สัตว์ แมลงตัวเล็กตัวน้อยอยู่ร่วมกัน ทำให้ระบบนิเวศสมบูรณ์ เพราะเมื่อพืชและสัตว์อยู่รอด มนุษย์ก็จะรอดปลอดภัยด้วยเช่นกัน

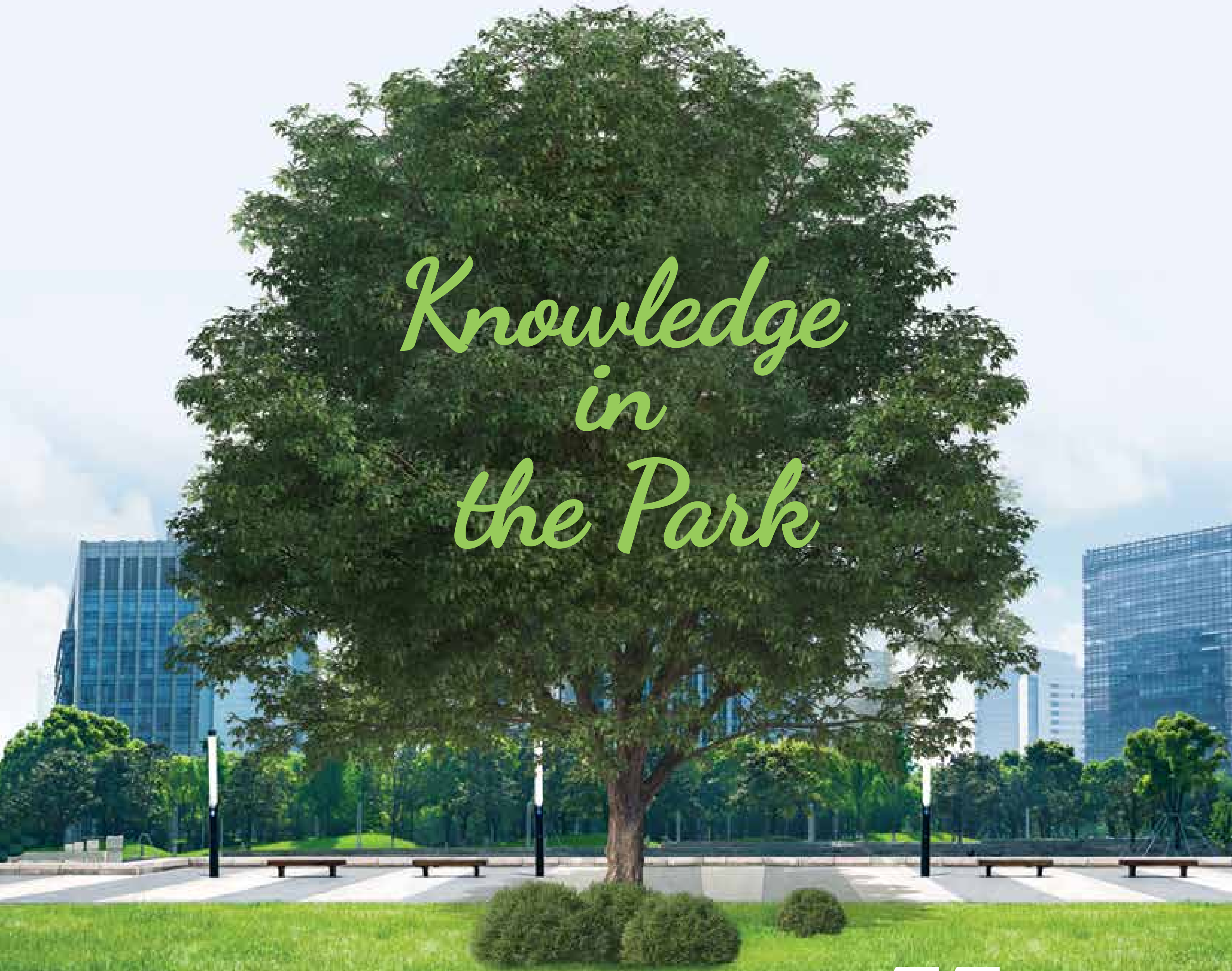

Knowledge in the Park

ความหมายหลายมิติ
กับการใช้พื้นที่สาธารณะ
เพื่อการเรียนรู้

คำว่า Park ทำให้นึกถึงอะไร แล้วเป็นอะไรได้อีก นอกจากจะหมายถึงสวนสาธารณะ และถ้าไม่จำกัดฟังก์ชันจนเกินไป Park ยังหมายถึงพื้นที่กลางแจ้ง ทำขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์บางอย่าง เช่น สนามกีฬา สวนสนุก อุทยานการเรียนรู้ สู่ไอเดียต่อยอด ในคอลัมน์นี้จึงขอชวนมาล้อมวงดูและสนุกกับความหมายของ Park ที่เป็นมากกว่าสวนไปพร้อมกัน

SCAN QR CODE
เพื่อรับชม Clip

"ชนชั้นสูง-ชนชั้นสวน" สู่ "สวนสาธารณะ" ที่ใครก็เข้าถึง

รู้หรือไม่ นอกจากสวนเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างหรือกำหนดขึ้น ในอดีตสวนไม่ใช่พื้นที่ที่ใครสามารถเข้าถึง และมีไว้สำหรับชนชั้นสูงเท่านั้น ชนชั้นศักดินาจะใช้เวลาว่างในสวนเพื่อพักผ่อนหย่อนใจและเพื่อล่าสัตว์ จนกระทั่งเราเดินทางมาถึงยุคปฏิวัติอุตสาหกรรมที่เมืองเต็มไปด้วยมลพิษ ฝุ่นควัน ความแออัด นำไปสู่การต่อสู้ระหว่างชนชั้นเพื่อให้ได้ "สวนสาธารณะแห่งแรกในโลก" อย่าง Birkenhead Park ในอังกฤษเกิดขึ้นตามมา โดยในช่วงแรกยังคงมีเงื่อนไขและค่าเข้าใช้บริการ สะท้อนถึงความเหลื่อมล้ำของการเข้าถึงธรรมชาติและคุณภาพชีวิตที่ดี

จากพื้นฐานการต่อสู้และเคลื่อนไหวทางสังคมของกรณี "Birkenhead Park" ไม่น่าแปลกใจที่ต่อมาทั่วโลกได้รู้จัก Hyde Park ในอังกฤษ ที่ได้ชื่อว่าเป็นสวนแห่งเสรีภาพการพูด เพราะมีโซน Speakers' Corner ที่เปิดโอกาสให้ผู้คนได้พูด เรียกร้อง และแสดงความคิดเห็นในทุกประเด็น ไม่จำกัดอยู่แค่การเมือง

Park ที่เป็นมากกว่าสวนสาธารณะ

มากกว่าสวนสาธารณะ คำว่า Park ยังถูกนำไปใช้ในหลากหลายมิติ โดยมีสิ่งหนึ่งที่เชื่อมโยงกันคือ การเปิดพื้นที่ทางกายภาพเพื่อให้คนเข้าใช้บริการ เปิดประสบการณ์จริง เรียนรู้จากสิ่งที่ทำ

ศูนย์กีฬา (Sports Park)

พื้นที่ที่เปิดให้คนทั่วไปเข้ามาเล่นกีฬา เคลื่อนไหวเพื่อสุขภาพ ออกกำลังกาย ยกตัวอย่าง ไต้หวันมี Luodong Sports Park ที่กลายมาเป็นหนึ่งในสถานที่ท่องเที่ยว เพราะมีพื้นที่ทิวทัศน์สวยงาม และมีผู้มาออกกำลังกายทั้งกีฬาทางบกและทางน้ำจำนวนมาก บนเนื้อที่ 293 ไร่ ในเวลาเดียวกัน Sports Park เป็นได้ตั้งแต่พื้นที่สนามบาสเกตบอลหรือสเก็ตบอร์ดริมทางที่ถูกจัดเตรียมพื้นที่

ศูนย์เยาวชนอย่างสนามกีฬาไทย-ญี่ปุ่น ดินแดง ศูนย์กีฬาท้องถิ่น สนามกีฬาแห่งชาติ ไปจนถึง Smart National Sports Park ที่อยู่ในระหว่างดำเนินการปรับโฉมสนามกีฬาหัวหมาก อีกภารกิจที่จะสร้างพื้นที่ทางกีฬาให้ทัดเทียมนานาชาติโดยการกีฬาแห่งประเทศไทย

อุทยานการเรียนรู้ (Knowledge Park)

พื้นที่ที่ทุกคนสามารถเข้าใช้บริการ เรียนรู้ด้วยตัวเอง เพื่อสร้างสรรค์สังคมการเรียนรู้ที่ผลักดันให้ประชาชนใช้ประโยชน์และสามารถก้าวทันโลกได้ ที่คุ้นเคยในบ้านเรา ได้แก่ อุทยานการเรียนรู้ TK Park ที่ไม่ได้มีจำกัดเฉพาะในกรุงเทพฯ แต่ยังกระจายไปสู่ท้องถิ่นทั่วทุกภูมิภาคที่ส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ตลอดชีวิตของเยาวชนและประชาชน พร้อมนำนวัตกรรมสมัยใหม่มาใช้

อุทยานเรียนรู้ป๋วย 100 ปี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปทุมธานี ที่เมื่อเสร็จสมบูรณ์จะสามารถให้บริการประชาชน และสร้างประโยชน์อย่างยั่งยืนตามแนวคิดของอาจารย์ป๋วย อึ๊งภากรณ์ ที่ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พื้นที่สาธารณะ พื้นที่สร้างอาหารที่สามารถปลูกผักบนหลังคา (Urban Rooftop Farming) การนำพลังงานสะอาดมาใช้

ตามมาด้วยอุทยานธรรมชาติวิทยาสิรีรุกขชาติ มหาวิทยาลัยมหิดล สวนอ้างอิงสมุนไพรและเครื่องยา ที่เยาวชนและผู้สนใจสามารถเข้าไปเรียนรู้ ทั้งสื่อภายในอาคารและสวนสมุนไพร ที่ในอนาคตอันใกล้ยังสามารถทัวร์อุทยานเสมือนด้วยเทคโนโลยีอย่าง VR 360 Tour

พื้นที่สาธารณะกับประโยชน์หลายมิติ

ด้วยการปกครองรวมศูนย์ มีแต่ตึกสูง เราจะอยู่อย่างไรถ้าเมืองใหญ่ไม่มีสวนให้บริการ คำตอบเดียวก็คือ ผู้คนจะยังคงโหยหาพื้นที่สาธารณะ ซึ่งฝ่ายบริหารต้องมีส่วนร่วมออกแบบเมืองให้มีคุณภาพ ช่วยป้องกันปัญหาสาธารณสุขและสังคม ไปจนถึงช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจของเมือง

เซ็นทรัล พาร์ค (Central Park) ในมุมเพื่อสุขภาพ

ลองหลับตานึกภาพว่า ถ้าหากไม่มีเซ็นทรัล พาร์ค สวนสาธารณะขนาด 2,132 ไร่ ชาวนิวยอร์กจะต้องเจออะไรบ้าง ถ้าไม่รวมซีนโรแมนติกในหนังที่จะหายไป จะไม่มีวิวสีเขียวให้คลายเครียด ไม่มีพื้นที่ออกกำลังกาย ไม่มีปอดของเมืองใกล้บ้าน

ในทุกวันเซ็นทรัล พาร์คพร้อมที่จะผลิตอากาศบริสุทธิ์จากต้นไม้กว่า 18,000 ต้น เป็นที่ออกกำลังกายทั้งเดิน วิ่ง โยคะ ขี่จักรยาน ที่มีผลทำให้คนที่ทำงานหรืออาศัยรอบสวนทั้ง 4 ด้าน เพิ่มโอกาสลุกขึ้นมาออกกำลังกาย และยังเป็นพื้นที่พบปะผู้คน หย่อนใจหลังช่วงเวลารีบเร่งเคร่งเครียดของวัน

สวนป่าโซล (Seoul Forest) ในมุมเพื่อผ่อนคลาย

ปักหมุดหนึ่งเมืองที่กำลังป๊อปที่สุด และไม่ได้หยุดแค่ K-Pop อย่างโซล เกาหลีใต้ ในเวลาเดียวกันโซลเป็นเมืองที่เต็มไปด้วยการแข่งขัน เกาหลีใต้เองก็มีอัตราการฆ่าตัวตายสูงเกิดต่ำ ผู้คนจึงต้องการพื้นที่เพื่อผ่อนคลาย สวนป่าโซลที่เปรียบเหมือนเซ็นทรัล พาร์คในนิวยอร์ก และไฮด์ พาร์คของลอนดอน ที่ตั้งอยู่ใจกลางเมืองใหญ่จึงกลายเป็นสิ่งจำเป็น

หากถามว่ามาสวนป่าโซล สวนสาธารณะที่เคยเป็นสนามแข่งม้าและเปิดใช้ในปี พ.ศ. 2548 ทำอะไรได้บ้าง นอกจากเป็นสถานที่โปรดของเหล่าแม่บ้าน ผู้ใหญ่วัยเกษียณแล้ว ผู้คนยังสามารถชมอุทยานวัฒนธรรมและศิลปะ อุทยานการเรียนรู้ ให้อาหารกวางในอุทยานป่าเชิงนิเวศ เดินเล่นสวนริมแม่น้ำฮัน ชมวิวหอคอยและสวนนัมซาน แลนด์มาร์กอีกฝั่ง ออกเดตราวคู่หนุ่มสาวในซีรีส์ ไปจนถึงเที่ยวตามรอย K-Drama และภาพโปสเตอร์ อัลบั้มวงบอยแบนด์ BTS หรือเข้าชมอีเวนต์ที่จัดเพื่อเอนเตอร์เทนชาวเมืองโซล

SCAN QR CODE
เพื่อรับฟัง Audio Text

ปาร์ค กูเอล (Park Güell) ในมุมเศรษฐกิจสร้างสรรค์

หากมาเยือนบาร์เซโลนา สเปน สวนสาธารณะ ปาร์ค กูเอล คือ จุดหมายปลายทางของคนรักสถาปัตยกรรมและศิลปะ โดยเฉพาะผลงานของ Antoni Gaudi สถาปนิกชื่อก้องโลกที่สาย Art Nuveau รู้จักดี ด้วยการใช้เส้นโค้งเหนือจินตนาการ และตกแต่งด้วยกระเบื้องโมเสกในสไตล์ที่มีเอกลักษณ์ไม่เหมือนใคร มาจากไอเดียโครงการที่อยู่อาศัยที่สร้างขึ้นช่วงปี พ.ศ. 2443-2457 และต่อมาได้รับการขึ้นทะเบียนให้เป็นมรดกโลกอย่างไม่มีข้อสงสัย กลายเป็นหนึ่งจุดท่องเที่ยวที่สร้างรายได้มหาศาลให้กับสเปน และแม้จะมีโซนให้เข้าฟรี แน่นอนว่าเหล่านักท่องเที่ยวต่างยินดีที่จะจับจองตั๋วและซื้อทัวร์ ยังไม่นับของที่ระลึกจากร้านค้า ที่กินดื่มใกล้สวน และอีกมากมายที่เข้ามาช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจของผู้คนในชุมชน

ชวนเที่ยวเลี้ยวเข้าสวนใหม่-ใกล้บ้าน

กลับมาที่สวนละแวกบ้าน เราใช้พื้นที่สวนคุ้มแล้วหรือยัง ถ้ายังเราจะชวนคุณไปเปิดอีกหลายกิจกรรมที่ทำได้ในพื้นที่สวน ลองเริ่มจากสวนเปิดใหม่ใกล้บ้าน ใกล้ที่ทำงาน หรือสวนเพื่อนบ้านนอกพื้นที่ที่มีหลากหลายประโยชน์

สวนป่าเบญจกิติ

กรุงเทพฯ

เริ่มเปิดให้บริการปี พ.ศ. 2564 เมื่อถามว่าพื้นที่ประมาณ 450 ไร่ แบ่งเป็นสวนน้ำ 130 ไร่ สวนป่า 320 ไร่ ของสวนป่าเบญจกิติทำอะไรได้บ้าง ที่นี่เป็นสถานที่ออกกำลังกายกลางแจ้ง หย่อนใจจากความเครียด ที่บางโอกาสจัดให้มีดนตรีในสวน เป็นพื้นที่ทำกิจกรรมนอกศูนย์การค้าของครอบครัว เรียนรู้การออกแบบด้านภูมิสถาปัตย์ การออกแบบเพื่อทุกคน (Universal Design) พื้นที่ศึกษาความหลากหลายของพืชพันธุ์ที่จะนำไปสู่ความหลากหลายทางชีวภาพ ทั้งยังเป็นพื้นที่รองรับน้ำและบำบัดน้ำเสียด้วยพืชพันธุ์

ที่มา : Landprocess

สวนลอยฟ้าเจ้าพระยา

กรุงเทพฯ

เริ่มเปิดให้บริการปี พ.ศ. 2563 สวนสาธารณะลอยฟ้าที่อยู่เหนือแม่น้ำเจ้าพระยาแห่งนี้ เป็นสวนเหนือแม่น้ำแห่งแรกในไทย ออกแบบและปรับปรุงจากโครงการสร้างรางรถไฟฟ้าลาวาลินที่เคยถูกปล่อยทิ้งร้าง โดยตั้งอยู่คู่กับสะพานพระปกเกล้าเพื่อให้บริการประชาชนทั้ง 2 ฝั่ง ทั้งเพื่อออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ และชมทัศนียภาพของกรุงเทพฯ โซนแม่น้ำเจ้าพระยาที่สวยงาม จนได้รับการแนะนำให้เป็นอีกหนึ่งจุดชมวิวล่าสุดห้ามพลาดของทั้งคนกรุงเทพฯ และนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะช่วงเวลาพระอาทิตย์ตกดิน อำนวยความสะดวกด้วยการมีลิฟต์ให้บริการผู้สูงอายุและผู้ที่ใช้วีลแชร์

สวนสาธารณะกุดหวาย

ศรีสะเกษ

เริ่มเปิดให้บริการปี พ.ศ. 2564 สวนสารพัดประโยชน์แห่งนี้ตั้งอยู่บนพื้นที่ชุ่มน้ำ ที่เดิมเคยเป็นหนองน้ำสาธารณะเก็บน้ำและป่ารก เมืองศรีสะเกษ ออกแบบให้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ท่องเที่ยว ถ่ายรูป และเช็กอิน รวมทั้งทำกิจกรรมออกกำลังกายอย่างวิ่งและขี่จักรยานรอบบึง โดดเด่นด้วยจุดชมวิวอาคาร 3 ชั้นที่กลายมาเป็นแลนด์มาร์กสำคัญแห่งใหม่ของเมือง

ที่มา : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.)

ที่มา : puu.nattaporn

พาสาน

นครสวรรค์

เริ่มเปิดให้บริการปี พ.ศ. 2562 ใช้งบซื้อที่ดินจากเงินบริจาคของประชาชน ร่วมกับเงินก่อสร้างของรัฐ 117 ล้านบาท เป็นแลนด์มาร์กแห่งใหม่และลานสาธารณะต้นแม่น้ำเจ้าพระยาของชาวนครสวรรค์ ออกแบบร่วมสมัย บอกความหมายของวิถีชีวิตของชาวต้นน้ำเจ้าพระยา จุดรวมของแม่น้ำปิง วัง ยม น่าน สร้างมูลค่าไม่ให้เมืองนครสวรรค์เป็นแค่เมืองทางผ่านเท่านั้น แต่ยังกลายเป็นหนึ่งในจุดหมายปลายทางบนแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ให้นักท่องเที่ยวมาเช็กอินและเที่ยวชม ทั้งยังออกแบบให้อยู่ร่วมกันได้กับภัยธรรมชาติ เป็นทางลอดน้ำและรับน้ำในช่วงน้ำหลากของเมือง

คำว่า Park หรือ สวน ใกล้ชิดกับเราในทุกมิติ ลองใช้เวลาสักนิดไปสัมผัสประสบการณ์ที่มากกว่าแค่สวน เปิดโลกการเรียนรู้ที่อยู่รอบตัวเรา

A-Z Story Behind the Parks

เรื่องน่ารู้ของสวนสาธารณะในเมืองใหญ่ทั่วโลก

กว่าจะมาเป็นสวนสาธารณะแต่ละแห่งที่เปรียบเสมือนปอดใจกลางเมืองต่างๆ ทั่วโลก พื้นที่สีเขียวเหล่านี้มีที่มาอย่างไร ทำไมใครๆ ถึงอยากไปพักผ่อนในสวนไม่เว้นแต่ละวัน

A

AL AZHAR PARK

ก่อนจะเป็นสวนสาธารณะแห่งกรุงไคโร อียิปต์ สวนอัลอาซาร์เคยเป็นพื้นที่ทิ้งขยะประจำเมืองมานานกว่าศตวรรษ

B

BIRKENHEAD PARK

สวนสาธารณะแห่งแรกของโลกที่สร้างจากเงินภาษีของประชาชนถือกำเนิดขึ้นที่อังกฤษ เปิดให้บริการในวันที่ 5 เมษายน พ.ศ. 2390

C

CENTRAL PARK

ปอดแห่งมหานครนิวยอร์กต้นแบบของสวนสาธารณะอีกหลายแห่งทั่วโลก เช่น Golden Gate Park สหรัฐอเมริกา และ Ueno Park ญี่ปุ่น

D

DJURGARDEN

สวนสาธารณะที่มีลักษณะเป็นเกาะใจกลางกรุงสตอกโฮล์ม สวีเดน และมีพิพิธภัณฑ์ให้เรียนรู้เรื่องราวต่างๆ ถึง 22 แห่ง

E

ELEFTHERIA SQUARE

ตั้งอยู่ใจกลางเมืองนิโคเซีย สาธารณรัฐไซปรัส อดีตเป็นคูน้ำเก่าที่แห้งสนิท ก่อนที่จะออกแบบให้กลายเป็นสวนดีไซน์แปลกตา

F

FLAGSTAFF HOUSE MUSEUM

พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์กาน้ำชา สร้างขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2389 โดยตั้งอยู่ใน Hong Kong Park ของฮ่องกง

G

GLEISDREIECK

สวนสาธารณะไกรส์ไตรเอ็กในกรุงเบอร์ลิน เยอรมนี ตั้งอยู่กลางเส้นทางรถไฟที่ตัดกันเป็นสามเหลี่ยม เป็นจุดชมรถไฟยอดนิยม

H

HEPING ISLAND PARK

พื้นที่สาธารณะบนเกาะเหอผิง ทางตอนเหนือสุดของไต้หวัน มีอุทยานทางธรณีวิทยาที่อุดมไปด้วยหินรูปร่างประหลาด

I

IBIRAPUERA PARK

สวนสาธารณะท่ามกลางป่าคอนกรีตแห่งบราซิล ถือเป็นสวนที่มีผู้คนมาเยือนมากที่สุดในอเมริกาใต้ เป็นสถานที่จัดงาน Sao Paulo Fashion Week

J

JIM MORRISON

Jim Morrison นักร้องนำวง The Doors ถูกฝังอยู่ ณ สุสานแปร์ ลาแชส ในกรุงปารีส เช่นเดียวกับคนดังระดับโลกอีกหลายราย

K

KING HENRY VIII

ก่อนจะเป็นสวนสาธารณะที่มีชื่อเสียงแห่งกรุงลอนดอน ไฮด์ พาร์ค เคยเป็นสถานที่ล่าสัตว์ส่วนพระองค์ของพระเจ้าเฮนรี่ที่ 8 มาก่อน

L

LONGHUA AIRPORT

สนามบินหลงหัวเคยเป็นสนามบินพาณิชย์ก่อนถูกเปลี่ยนเป็นสวนสาธารณะแนวยาวที่มีทางเดินชมสวนดอกไม้ ลู่วิ่ง และเลนจักรยาน

M

METRO FOREST PROJECT

ศูนย์เรียนรู้ป่าในกรุงเป็นการนำพื้นที่รกร้างมาสร้างป่า โดยเน้นการปลูกป่านิเวศเพื่อให้มีสภาพใกล้เคียงสภาพป่าธรรมชาติมากที่สุด

N

NEK CHAND'S ROCK GARDEN

Nek Chand เป็นชาวปากีสถานที่อพยพมาอยู่ในอินเดีย เขาทยอยเก็บเศษอิฐ หิน กระเบื้อง ฯลฯ มาประกอบเป็นประติมากรรมหลายหมื่นตัว

O

OSLO

กรุงออสโล เมืองหลวงของนอร์เวย์ มีพื้นที่สาธารณะสีเขียวถึง 68% เป็นเมืองหลวงสีเขียวแห่งภูมิภาคยุโรป ปี พ.ศ. 2562

P

PEOPLE'S PARK MOVEMENT

ขบวนการอุทยานเพื่อประชาชนโดยกลุ่มผู้ใช้แรงงานในอังกฤษที่ต้องการให้มีพื้นที่สาธารณะแก่ประชาชน

Q

QING DYNASTY

พระราชวังฤดูร้อนในกรุงปักกิ่ง เคยเป็นที่ประทับของบรรดากษัตริย์ ถือเป็นอุทยานหลวงที่งดงามที่สุดของจีน

R

ROYAL BOTANIC GARDENS, KEW

สวนคิวแห่งอังกฤษ มีต้นไม้สะสมจากทั่วโลกมากกว่า 30,000 ชนิด และมีลูกจ้างเป็นนักวิทยาศาสตร์ถึง 650 คน

S

SHENZHEN NANSHAN SKY PARK

ออกแบบดาดฟ้าของอาคารซ่อมบำรุงรถไฟฟ้าความยาว 1.2 กิโลเมตรของเมืองเซินเจิ้น ให้เป็นสวนสาธารณะลอยฟ้าที่มองเห็นได้ไกลถึงฮ่องกง

T

TRAFFIC PARKS

สวนในชุมชนของญี่ปุ่นมักมีสวนจำลองการจราจรสำหรับเด็ก เพื่อให้เกิดการเรียนรู้กฎจราจร และเพื่อลดจำนวนผู้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุรถยนต์

U

URBAN HEAT ISLAND

ในเมืองใหญ่ที่ขาดแคลนร่มเงาต้นไม้มักเกิดปรากฏการณ์เกาะความร้อนที่ทำให้แสงอาทิตย์สะท้อนตามกระจกของอาคาร จนมีอุณหภูมิสูง

V

VONDELPARK

สวนที่ชาวอัมสเตอร์ดัมนิยมมาอาบแดดและทำกิจกรรมกลางแจ้งในฤดูร้อน ตั้งชื่อตาม Joost van den Vondel กวีและนักเขียนบทละครชาวดัตช์ในยุคนั้น

W

WE! PARK

แพลตฟอร์มที่เป็นตัวกลางในการพัฒนาพื้นที่สีเขียวขนาดเล็กในกรุงเทพฯ โดยผลงานแรก ได้แก่ สวนวัดหัวลำโพงรุกขนิเวศน์

X

XINZHONGSHAN LINEAR PARK

ลานเดินขนาดจำกัดเพียง 500 เมตรกลางกรุงไทเป เกิดจากการเปลี่ยนพื้นที่ไซต์ก่อสร้างโครงการรถไฟฟ้าใต้ดินให้เป็นระเบียงสีเขียวประจำเมือง

Y

YOYOGI PARK

สวนสาธารณะแห่งกรุงโตเกียวเคยถูกใช้เป็นหมู่บ้านนักกีฬา ในกีฬาโอลิมปิกฤดูร้อนปี พ.ศ. 2507 และใช้โรงเรือนในสวนเป็นสนามแข่งบาสเกตบอล

Z

ZILKER PARK

สวนซิลเกอร์เปรียบเป็นเหมือนดวงอาทิตย์ที่ชาวเมืองเท็กซัสต่างพากันโคจรมาพักผ่อนที่นี่ ที่มีทุกกิจกรรมกลางแจ้งให้ทำครบทุกหมวดหมู่

ความสำเร็จของ เซ็นทรัล พาร์ค แลนด์มาร์กสุดโด่งดังและวิถีชีวิตคนเมือง

ทำไมสวนสาธารณะใหญ่ที่สุดของโลกบนพื้นที่กว่า 2,000 ไร่ ในมหานครนิวยอร์ก
ถึงดึงดูดผู้เข้าใช้มากกว่าถึง 42 ล้านคนต่อปี
ไม่ใช่แค่ขนาด แต่มีดีที่บทบาทมากกว่าที่เราคิด ในฐานะสวนที่อยู่ในวิถีชีวิตของผู้คน
จนกลายมาเป็นแม่เหล็กดึงดูดนักท่องเที่ยวที่อยากมาดูให้รู้ให้เห็นกับตา

1 สวนที่ทำให้สุขภาพกายแข็งแรง

ถนนทุกเส้นมุ่งหน้าไปเซ็นทรัล พาร์ค เพราะที่นี่มีต้นไม้เขียวครึ้มที่เปรียบเหมือนปอดของเมือง และเปรียบเหมือนโรงงานผลิตออกซิเจนเป็นจุดขาย ที่นี่มีต้นไม้เกือบ 20,000 ต้นทั้งยังช่วยบรรเทาอากาศร้อนให้เย็นลงในช่วงที่นิวยอร์กประสบภัยคลื่นความร้อน (Heat Wave) ภัยเงียบจากภาวะอากาศโลกที่เปลี่ยนแปลง ที่ไม่ได้ส่งผลดีเฉพาะแค่พื้นที่สวนเท่านั้น แต่ยังรวมถึงทั้งเมือง ในขณะที่ช่วงฤดูหนาวก็มี 2 ลานสเก็ตน้ำแข็งหลักให้ได้ลุกขึ้นมาออกกำลังกาย โดยมีฉากหลังเป็นวิวเมือง ที่ได้แก่ Wollman Rink และ Lasker Rink

นอกจากกีฬาบนลานน้ำแข็ง สวนแห่งนี้ยังมีทั้งกิจกรรมทางบก ทางน้ำ และผจญภัยให้ลอง ที่ถ้าคุณเป็นจอมหวดลูกสักหลาด ที่นี่มีสนามเทนนิสถึง 30 คอร์ท ไม่นับรวมสนามเบสบอล ซอฟต์บอล วอลเลย์บอล และฟุตบอล กิจกรรมปีนผา พายเรือ ปั่นจักรยานที่มีให้เช่า โดยเฉพาะวิ่งที่เป็นกิจกรรมสุดฮิตของชาวเมือง

2 สวนที่เยียวยาสุขภาพใจให้ไปต่อ

ในเมืองหมุนเร็ว ความเครียดหลั่งไหลมาจากทุกทิศทาง ทำให้ชาวเมืองต้องการธรรมชาติ พื้นที่กว้าง และอากาศบริสุทธิ์ เพื่อผ่อนคลายแล้วไปต่อ ใช้เวลากับครอบครัว สังสรรค์กับผู้คนกลุ่มใหม่ๆ ทำกิจกรรมที่ชอบ ทั้งหมดมีให้ครบและเป็นไปได้ที่เซ็นทรัล พาร์ค สวนสาธารณะที่มุ่งมั่นเอนเตอร์เทนคนเมือง เริ่มเยียวยากันตั้งแต่ความงามของธรรมชาติในแต่ละฤดูกาลที่ดีต่อใจ ที่ได้แก่ พื้นที่ปลูกต้นเอล์ม ไม้ใหญ่ที่เตรียมผลัดใบสีส้มในฤดูใบไม้ร่วงบริเวณสองข้างทางเดิน และจุดนัดพบทำกิจกรรมอย่าง The Mall จากความตั้งใจของ Federick Law Olmsted ภูมิสถาปนิก และ Carvert Vaux สถาปนิกผู้ร่วมออกแบบสวน ยังไม่รวมสีขาวและชมพูสวยของซากุระที่ Cherry Hill ในฤดูใบไม้ผลิที่กำลังบาน ใครอยากปิกนิก ผ่อนคลายมีอย่างน้อย 7 จุดให้ปูเสื่อรอนั่ง หนึ่งในสนามหญ้าแนะนำต้องมี Sheep Meadow ที่สามารถอาบแดดอ่อนๆ เล่นโยคะ ทั้งยังเป็นโซนปลอดเสียงดัง (Quiet Zone) ที่ในยุคนี้ความสงบกลายเป็นความหรูหราเยียวยาจิตใจได้ดี ส่วนใครถนัดพักใจด้วยดนตรี แนะนำคอนเสิร์ตและเทศกาลดนตรีที่สลับสับเปลี่ยนกันมาจรรโลงใจ

3 สวนที่เป็นมิตรกับน้อง (หมา)

ไม่ใช่แค่ชาวนิวยอร์กที่มีสิทธิ์เป็นเจ้าของคุณภาพชีวิตที่ดี สัตว์เลี้ยงก็สมควรได้รับสิทธิ์นั้น เพื่อนที่ดีที่สุดของมนุษย์พร้อมแล้วที่จะออกเดินทางไปเซ็นทรัล พาร์คพร้อมกัน ขอแค่ฉีดวัคซีนครบ มีสายจูง นิสัยดี เข้าใจคำสั่ง การไปเดินเล่นออกกำลังกายกับเจ้าของก็ไม่ใช่เรื่องยากแต่อย่างใด

ห่างไกลจากคำว่า "ห้าม" เซ็นทรัล พาร์คเป็นสวนสาธารณะที่เชื้อเชิญให้ชาวเมืองนำสัตว์เลี้ยงมาเดินเล่น เหมือนที่เว็บไซต์ centralpark.com บอกเองว่าเป็นสถานที่ชวนน้องหมาเที่ยวที่ดีที่สุด "Best Place to Bring Your Dog" เพราะรู้ว่าสัตว์เลี้ยงที่แทบจะไม่ใช่สัตว์เลี้ยง แต่เป็นสมาชิกในครอบครัว มีความสำคัญกับเจ้าของ โดยเฉพาะในยุคปัจจุบันที่ผู้คนเลือกดูแลสัตว์เลี้ยงแทนการมีลูก หรือ ที่เรียกว่า The Fur Baby Trend โดยเฉพาะในกลุ่มคนรุ่นมิลเลนเนียมที่ส่วนใหญ่เป็นเจนวาย จากความกังวลเรื่องสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม ในสวนยังมีรายละเอียดที่บอกถึงความใส่ใจ ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่สำหรับวิ่ง ช่วงเวลาถอดสายจูง รวมถึงจุดบริการ 15 จุดเพื่อให้น้องหยุดกินน้ำ

4 สวนที่ส่งเสริมการเรียนรู้

เซ็นทรัล พาร์คเป็นสวนที่ทำให้การเรียนรู้เข้าไปอยู่ในไลฟ์สไตล์ อยากเรียนรู้วิชาไหน ก็แค่เดินหรือขี่จักรยานไปเรียนวิชานั้น เพราะที่สวนแห่งนี้ มีหลายจุดเช็กอินให้เราได้ไปเรียนรู้ผ่านสารพัดกิจกรรม

วิชาประวัติศาสตร์ กับแลนด์มาร์กที่นักท่องเที่ยวต้องมาเยือน อย่าง Strawberry Fields ที่สร้างขึ้นเพื่อระลึกถึง John Lennon แห่งวง The Beatles ศิลปินและนักรณรงค์เพื่อสันติภาพ

วิชาประวัติศิลป์ ที่ Bethesda Fountain สระขนาดใหญ่ที่มีน้ำพุและรูปปั้น Angel of the Waters งานศิลปะชิ้นแรกและชิ้นสำคัญที่มีผู้หญิง Emma Stebbins เป็นประติมากรที่ออกแบบและเปิดตัวใน พ.ศ. 2411-2416

วิชาชีววิทยา จากต้นไม้ เต่า เป็ด ปลา กระรอก นก หลากหลายชนิดและจาก Central Park Zoo รวมถึงจากพิพิธภัณฑ์ฝั่งตรงข้ามสวน อย่างพิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ธรรมชาติอเมริกัน

วิชาการละคร กับ Shakespeare in the Park งานแสดงประจำปีมีดีที่โปรดักชันที่เข้าชมฟรี แม้แต่ Meryl Streep และ Al Pacino ก็เคยมาร่วมแสดง

หากไปเยือนครั้งแรกแนะนำกิจกรรม Walking Tour 2 ชั่วโมง เรียนรู้จากกูรูประจำสวนให้สามารถซักถามสิ่งที่สนใจได้

5 สวนของประชาชนที่ทุกคนเท่าเทียม

บนพื้นฐานของประชาธิปไตยและหลักธรรมาภิบาล เซ็นทรัล พาร์ค ได้เริ่มสร้างในปี พ.ศ. 2400-2419 จากแบบสวนที่ชนะการแข่งขันของ Olmsted และ Vaux ปีเดียวกับการก่อสร้างในปีแรกที่จนถึงวันนี้กว่า 160 ปีแล้ว ไม่ว่าจะเป็นใคร ภูมิหลังและสถานะทางเศรษฐกิจเป็นอย่างไรก็สามารถเข้าใช้สวนแห่งนี้ได้ฟรีเท่าเทียมกัน ตามความตั้งใจของผู้ออกแบบและผู้นำของเมืองในยุคสมัยนั้น สมกับที่ได้รับการขนานนามว่า “สวนสาธารณะของประชาชน”

ปัจจุบันสวนแห่งนี้บริหารโดย Central Park Conservancy องค์กรเอกชนไม่แสวงหาผลกำไร ภายใต้สัญญากับ New York City Department of Parks and Recreation ที่ชาวนิวยอร์กเองก็สามารถเป็นสปอนเซอร์ร่วมสนับสนุน ยิ่งทำให้สวนแห่งนี้กลายเป็นสวนของทุกคนอย่างแท้จริง

ทุกบทบาท ทุกองค์ประกอบ รวมถึงชาวเมืองและนักท่องเที่ยวผู้ใช้สวน ทำให้เซ็นทรัล พาร์ค ได้รับการยกย่องให้เป็นสวนขวัญใจมหาชน ที่กล่าวได้ว่ากลายเป็นแรงบันดาลใจที่ดีในการสร้างสวนอย่างสร้างสรรค์ตอบโจทย์ชีวิตผู้คน

ที่มา : budgetdirect.com.au

SCAN QR CODE
เพื่อรับฟัง Audio Text

จากสวนตั้งต้นจนเป็นเซ็นทรัล พาร์ค

ก่อนจะเป็นเซ็นทรัล พาร์ค บทความ The Park's That Made the Man Who Made Central Park โดย nytimes.com ทำให้เรารู้ว่ากว่าจะกลายเป็นแปลนสวนเซ็นทรัล พาร์ค สวนหรือสถานที่ใดบ้างที่ Olmsted ผู้ได้รับยกย่องให้เป็นบิดาของภูมิสถาปัตยกรรมอเมริกัน และหนึ่งในผู้ออกแบบสวนเซ็นทรัล พาร์ค ได้เคยเรียนรู้ดูงาน ตระเวนเดินทัวร์สวน และจากบันทึกเขาได้เคยสำรวจสวนทั้งในอเมริกา อังกฤษ เวลส์ และยุโรป ซึ่งสวนตั้งต้นที่มีอิทธิพลกับเขามากที่สุด ได้แก่ Birkenhead Park สวนสาธารณะของอังกฤษแห่งแรกที่มาจากภาษีของประชาชนบนแนวทางใกล้ชิดธรรมชาติที่บริสุทธิ์และแนวคิดประชาธิปไตย

งานออกแบบที่ใจกว้าง หันหน้าเข้าหาผู้คน

เมื่อสวนตั้งอยู่บนแนวคิดประชาธิปไตย ทำให้งานออกแบบเซ็นทรัล พาร์ค เปิดกว้างและง่ายที่จะให้ทุกคนได้เข้าถึง เราจึงได้เห็นสวนสี่เหลี่ยมผืนผ้าใจกลางเมืองบนทำเลเมืองแมนแฮตตันที่เป็นศูนย์กลางธุรกิจ วัฒนธรรม และการเงินสำคัญของโลก ที่หากดูตามแผนที่สวนแห่งหน้าจะหันหน้าเข้าหารวม 7 ย่านของเมือง ที่ได้แก่ ย่าน Harlem และย่าน Morningside Heights ทางด้านเหนือ ย่าน Upper West Side (Manhattan Valley) และย่าน Lincoln Square (West Side) ทางด้านตะวันตก ย่าน Midtown ทางใต้ และสุดท้ายย่าน East Harlem ย่าน Upper East Side และย่าน Lenox Hill ทางด้านตะวันออกของสวน ขณะเดียวกันย่านอื่นๆ และเมืองย่อยของนิวยอร์กนอกแมนแฮตตันอีก 4 เมืองก็ยังสามารถมาใช้สวนได้สะดวกในวันหยุดสุดสัปดาห์

สวนสาธารณะต้นแบบ

หลังจากผลงานระดับโลกในนิวยอร์ก Olmsted นักออกแบบมือทองก็ตามมาด้วยผลงานสวน Prospect Park ในบรูคลิน และมีส่วนร่วมกับอีกหลายโปรเจกต์ จากชิคาโกไปถึงบอสตัน และนับแต่นั้นมาสวนแห่งนี้ก็กลายเป็นแรงบันดาลใจให้เมืองและสวนจำนวนมาก รวมถึงโครงการพัฒนาที่อยู่อาศัย เช่น Bahria Town เมืองนอกการาจีในปากีสถาน เพื่อสร้างเมืองคุณภาพ โอกาสได้เดินกลางผืนหญ้าไปจนถึงช่วยลดอาชญากรรม

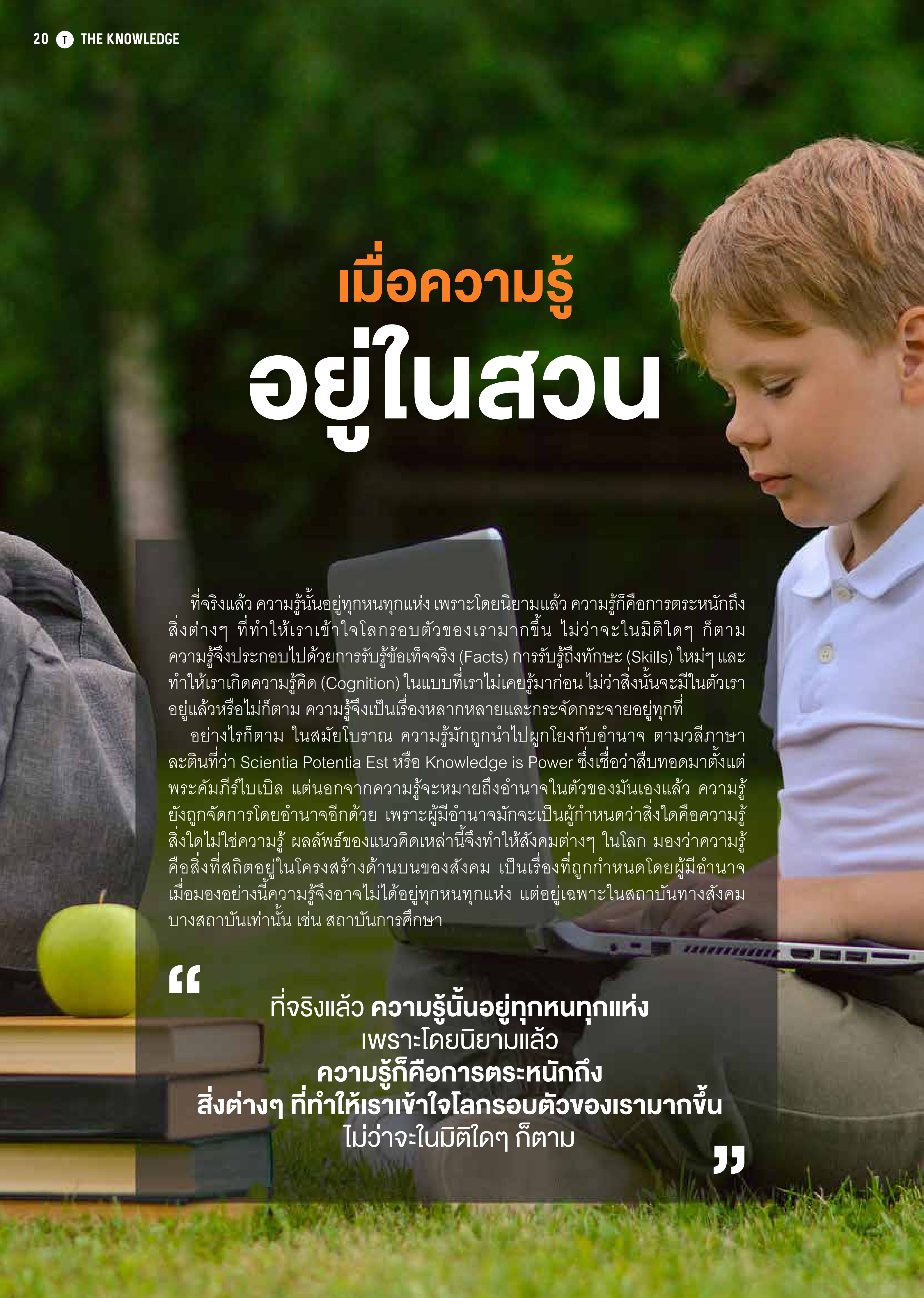

เมื่อความรู้ อยู่ในสวน

ที่จริงแล้ว ความรู้นั้นอยู่ทุกหนทุกแห่ง เพราะโดยนิยามแล้ว ความรู้ก็คือการตระหนักถึงสิ่งต่างๆ ที่ทำให้เราเข้าใจโลกรอบตัวของเรามากขึ้น ไม่ว่าจะในมิติใดๆ ก็ตาม ความรู้จึงประกอบไปด้วยการรับรู้ข้อเท็จจริง (Facts) การรับรู้ถึงทักษะ (Skills) ใหม่ๆ และทำให้เราเกิดความรู้คิด (Cognition) ในแบบที่เราไม่เคยรู้มาก่อน ไม่ว่าสิ่งนั้นจะมีในตัวเราอยู่แล้วหรือไม่ก็ตาม ความรู้จึงเป็นเรื่องหลากหลายและกระจัดกระจายอยู่ทุกที่

อย่างไรก็ตาม ในสมัยโบราณ ความรู้มักถูกนำไปผูกโยงกับอำนาจ ตามวลีภาษาละตินที่ว่า Scientia Potentia Est หรือ Knowledge is Power ซึ่งเชื่อว่าสืบทอดมาตั้งแต่พระคัมภีร์ไบเบิล แต่นอกจากความรู้จะหมายถึงอำนาจในตัวของมันเองแล้ว ความรู้ยังถูกจัดการโดยอำนาจอีกด้วย เพราะผู้มีอำนาจมักจะเป็นผู้กำหนดว่าสิ่งใดคือความรู้ สิ่งใดไม่ใช่ความรู้ ผลลัพธ์ของแนวคิดเหล่านี้จึงทำให้สังคมต่างๆ ในโลก มองว่าความรู้คือสิ่งที่สถิตอยู่ในโครงสร้างด้านบนของสังคม เป็นเรื่องที่ถูกกำหนดโดยผู้มีอำนาจ เมื่อมองอย่างนี้ความรู้จึงอาจไม่ได้อยู่ทุกหนทุกแห่ง แต่อยู่เฉพาะในสถาบันทางสังคมบางสถาบันเท่านั้น เช่น สถาบันการศึกษา

> “ที่จริงแล้ว **ความรู้นั้นอยู่ทุกหนทุกแห่ง**
> เพราะโดยนิยามแล้ว
> **ความรู้ก็คือการตระหนักถึง**
> **สิ่งต่างๆ ที่ทำให้เราเข้าใจโลกรอบตัวของเรามากขึ้น**
> ไม่ว่าจะในมิติใดๆ ก็ตาม”

ในโลกยุคใหม่ เรามีวิธีมองความรู้ที่หลากหลายมากขึ้น ความรู้ถูกแบ่งออกได้หลายรูปแบบ เช่น

Descriptive Knowledge
ความรู้ที่สอนกันในสถาบัน
การศึกษามักเป็นความรู้เชิงบรรยาย

Explicit Knowledge
จับต้องได้เห็นได้ชัดเจน
ถ่ายทอดได้ง่าย

Propositional Knowledge
ความรู้ในเชิงข้อเท็จจริง
ที่นักปรัชญาเรียกว่าความรู้เชิงประพจน์

Procedural Knowledge
ความรู้ที่เกิดขึ้นจากการลงมือทำ
และความคุ้นเคย

“ **การเรียนรู้** ไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะในห้องเรียนอีกต่อไป **แต่ขยายกว้างออกมาสู่พื้นที่สาธารณะ**ในสังคมหลากรูปแบบด้วย ”

นอกจากนี้ ยังมีความรู้อีกหลายประเภทที่เกิดจากการสร้างกระบวนการเรียนรู้ (Learning Process) แบบใหม่ๆ เช่น

ความรู้ที่เกิดจากตัวตนของตัวเอง
(Self Knowledge)
เป็นความรู้ที่เกิดจากการตระหนักถึงผัสสะต่างๆ ในร่างกาย หรือความรู้ที่เกิดจากการสร้างสถานการณ์

กระบวนการเรียนรู้ใหม่ๆ หลายรูปแบบ
(Situated Knowledge)
ทำให้การเรียนรู้ไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะในห้องเรียนอีกต่อไป แต่ขยายกว้างออกมาสู่พื้นที่สาธารณะในสังคมหลากรูปแบบด้วย

โดยพื้นที่สาธารณะแบบหนึ่งที่ผู้คนมักใช้เพื่อการผ่อนคลายและสันทนาการ แต่สามารถนำมาใช้เป็นพื้นที่สำหรับการเรียนรู้ได้ก็คือสวนสาธารณะ โดยเฉพาะสวนสาธารณะในเขตเมือง

ที่จริงแล้วคำว่าสวนสาธารณะนั้นมีคำสองคำมาประกอบกันนั่นคือ คำว่า “สวน” กับคำว่า “สาธารณะ” ซึ่งโดยประวัติศาสตร์แล้ว สองคำนี้ไม่ได้มีกำเนิดร่วมกัน

SCAN QR CODE
เพื่อรับชม Clip

กว่าจะมาเป็นสวนสาธารณะ

คำว่า "สวน" ทั้งในความหมายของ Garden และ Park เดิมทีเดียวไม่ได้เกิดขึ้นในฐานะพื้นที่สาธารณะ แต่มีประเด็นเรื่องชนชั้นในสังคมผสมปนเปอยู่ในอัตราส่วนที่เข้มข้นทีเดียว

มโนทัศน์ (Concept) เรื่องสวนนั้นถือเป็นเรื่องที่ไม่ใหม่มากนักในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ เพราะพื้นที่ของป่าที่มีนัยของความเถื่อนจากคำว่า Wilderness นั้นมีอยู่มากมายรายล้อมถิ่นฐานของมนุษย์อยู่แล้ว

ในสมัยโบราณการปลูกต้นไม้เป็นเรื่องแปลก แต่การแผ้วถางพื้นที่เพื่อให้เกิดความเตียนโล่งสำหรับอยู่อาศัยต่างหากที่เป็นเรื่องปกติ พื้นที่ป่ามักถูกมองว่าเป็นเขตแดนอันตราย คนที่เข้าไปอยู่ในป่าหากไม่ใช่โจรผู้ร้ายก็คือผู้ที่สละทางโลกเข้าไปฝึกตนในพื้นที่ยากลำบาก ป่าแทบไม่ใช่พื้นที่สำหรับสันทนาการ ยกเว้นแต่คนชั้นสูงอย่างกษัตริย์ เจ้าชาย หรือขุนนาง ที่ใช้เวลาว่างไปกับการล่าสัตว์ในป่า โดยมีผู้ติดตามรับใช้จำนวนมากเพื่อรักษาความปลอดภัยให้

จนถึงราวยุคกลาง เมื่อเมืองเริ่มเจริญเติบโต ถึงได้เกิดแนวคิดเรื่องสวนขึ้นมาเป็นครั้งแรก โดยพื้นที่สวนแบบแรกๆ ที่ถือกำเนิดขึ้น ก็คือสวนสำหรับล่าสัตว์ของคนชั้นสูงในอังกฤษยุคกลาง เรียกว่า English Deer Parks ซึ่งมักจะอยู่ใกล้กับพื้นที่อยู่อาศัย และมักจะกั้นกำแพงหนาทึบ ไม่ว่าจะเป็นกำแพงหินหรือกำแพงต้นไม้เพื่อเก็บรักษาสัตว์ที่จะถูกล่าเอาไว้ในนั้น ถือเป็นพื้นที่ส่วนตัว (Private Space) สำหรับคนชั้นสูง บางแห่งก็มีการตกแต่งให้สวยงาม แต่ก็ไม่ได้เปิดให้คนทั่วไปเข้าไปใช้งานได้

สวนเพื่อการล่าสัตว์เหล่านี้ค่อยๆ พัฒนาขึ้นมาในเรื่องการสร้างภูมิทัศน์ (Landscape) ในช่วงศตวรรษที่ 16 เป็นต้นมา ทำให้เกิดที่ดิน (Estate) ที่สวยงามมากขึ้น และใช้เพื่อแสดงอำนาจ ฐานะทางการเงิน และสถานะทางสังคมของผู้เป็นเจ้าของ ทั้งสวนแบบอังกฤษและสวนแบบฝรั่งเศสที่มีการตกแต่งสวยงาม จนเมื่อมีประชากรเมืองหนาแน่นมากเข้า พื้นที่สวนเหล่านี้บางแห่งที่มีขนาดใหญ่มากเกินกว่าจะปิดล้อมได้หมดก็เริ่มมีคนรุกล้ำเข้ามาใช้ และค่อยๆ กลายเป็นพื้นที่สาธารณะไปในที่สุด

Garden

สวนอีกแบบหนึ่ง คือสวนที่มีขนาดเล็กกว่า (Garden) แต่ถือได้ว่าเป็นต้นแบบของสวนจำนวนมากในโลก และมีความเก่าแก่กว่าสวนแบบ Park มาก โดยมีการศึกษาประวัติศาสตร์ของสวนแบบนี้เอาไว้อย่างละเอียดในหนังสือชื่อ Brothers Gardeners ของ Andrea Wulf

Botanical Garden

สวนแบบที่เรียกว่า Garden นั้น มีลักษณะสำคัญคือเป็นพื้นที่ที่มีการวางแปลนเอาไว้อย่างดี โดยมีเป้าหมายบางอย่าง เช่น เพื่อจัดแสดงพืชพรรณ เพื่อเป็นสถานที่ดูแลรักษาต้นไม้และธรรมชาติในรูปแบบต่างๆ โดยสิ่งสำคัญที่เกิดขึ้นกับสวนประเภทนี้ก็คือ การควบคุม (Control) ในแทบทุกแง่มุม โดยเฉพาะกับสวนประเภทที่เรียกว่า สวนพฤกษศาสตร์ (Botanical Garden)

Garden is an exhibit

สวนและสวนพฤกษศาสตร์นั้น ถือกำเนิดมาด้วยวิธีคิดแบบเดียวกับพิพิธภัณฑ์ นั่นคือเป็นสวนที่มีไว้เพื่อเก็บสะสมและจัดแสดงพืชพรรณ แต่ที่มากกว่าพิพิธภัณฑ์ทั่วไป ก็คือมีเป้าหมายทางการศึกษาเพื่อขยายพันธุ์พืชด้วย สวนประเภทนี้มีประวัติศาสตร์ยาวนานที่นักประวัติศาสตร์คาดว่าเก่าแก่ที่สุด ก็คือสวนลอยแห่งบาบิโลน และสวนอีกจำนวนมากที่สร้างขึ้นในสมัยของพระเจ้าอเล็กซานเดอร์มหาราช เราจะเห็นได้ว่าสวนเหล่านี้มีเป้าหมายหลายอย่าง แต่เป้าหมายสำคัญก็คือ การแสดงให้เห็นถึงความยิ่งใหญ่ของเมืองหรือดินแดนนั้นๆ ในอันที่จะเก็บรักษาพืชพรรณหายากและล้ำค่าต่างๆ โดยมีการออกแบบสวนที่เป็นระเบียบเรียบร้อย เพื่อให้แตกต่างจากป่าอย่างเด่นชัด

Private Collection

ในหนังสือ Brothers Gardeners ผู้เขียนเล่าถึงช่วงเวลาสำคัญในการก่อกำเนิดของสวน นั่นคือช่วงศตวรรษที่ 18 หลังจากชาวยุโรปเดินทางไปถึงทวีปใหม่คือทวีปอเมริกาแล้ว นักสะสมพืชพรรณชาวอังกฤษได้ว่าจ้างนักผจญภัย นักเดินทาง และเหล่าชาวอาณานิคม ให้ตระเวนเก็บพันธุ์พืชต่างๆ ที่แปลกตา หายาก และอาจจะเลี้ยงยาก เพื่อนำกลับมายังอังกฤษ แล้วสะสมเอาไว้ตามสวนต่างๆ โดยมีเป้าหมายหลักเพื่อการศึกษา และเป้าหมายรองเพื่อแสดงให้เห็นความก้าวหน้าทางวิทยาการ และความสามารถในการเก็บรักษาพืชพรรณเหล่านี้ โดยบุคคลที่มีส่วนร่วมในการแสวงหาและเก็บรักษาพืชพรรณเหล่านี้ที่มีชื่อเสียง อาทิ Benjamin Franklin และ Thomas Jefferson รวมถึงคนอื่นๆ อีกมาก

สวนในรูปแบบนี้ รวมถึงสวนพฤกษศาสตร์ในระยะแรก จึงเป็นสวนที่มีลักษณะส่วนตัวหรือเป็น (Private Collection) มากกว่าจะเปิดให้สาธารณชนทั่วไปได้เข้าเยี่ยมชม เนื่องจากการเปิดให้คนทั่วไปได้ชมอาจสร้างความเสียหายให้กับพืชพรรณที่เปราะบางเหล่านี้ได้ คำว่า “สวน” กับคำว่า “สาธารณะ” จึงยังไม่เกิดขึ้น

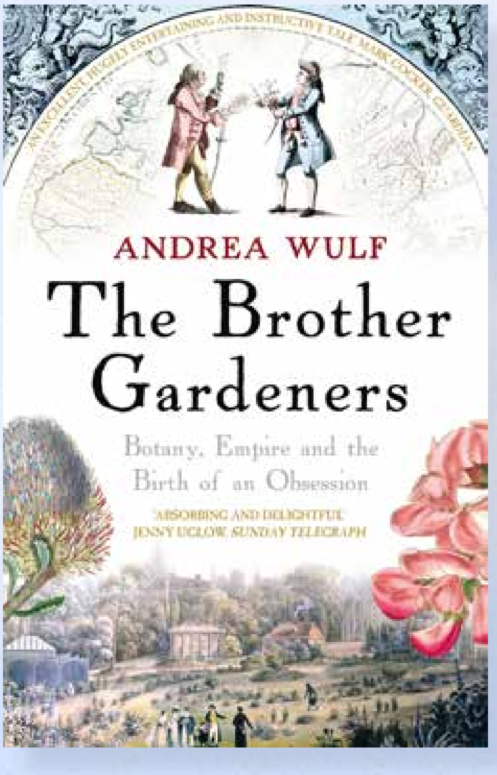

ว่าแต่ว่าความเป็นสาธารณะคืออะไรกันแน่?

ความเป็นสาธารณะเป็นสิ่งที่อยู่ตรงกันข้ามกับความเป็นส่วนตัว (Privacy) โดยพื้นที่สาธารณะคืออาณาบริเวณทั่วไปที่เรามีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น แต่พื้นที่สาธารณะไม่ได้แปลว่าต้องปราศจากเจ้าของพื้นที่ โดยเจ้าของหรือผู้ดูแลพื้นที่อาจเป็นรัฐ หน่วยงานของรัฐ หรือแม้แต่เอกชนก็ได้ เช่น ในกรณีของพื้นที่แบบ PPPS (Privately Owned Public Space) อย่างเช่นจัตุรัสกลางเมืองที่เกิดขึ้นบนพื้นที่ของศูนย์การค้า เป็นต้น

เมื่อเวลาผ่านไป ผู้คนเข้ามาอยู่ในเมืองกันมากขึ้น สำนึกสาธารณะก็เข้มข้นขึ้น จากสวนทั้งแบบ Garden และ Park ที่มีลักษณะเป็นส่วนตัว หลายแห่งเริ่มเปิดให้คนทั่วไปเข้าเยี่ยม และเริ่มมีการก่อสร้างสวนเพื่อให้บริการสาธารณะโดยตรงมากขึ้น โดยส่วนใหญ่สวนสาธารณะมักดูแลโดยหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น เทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัดหรือตำบล

ในอังกฤษมีการเรียกร้องพื้นที่สวนสาธารณะอย่างจริงจัง ก่อเกิดเป็นขบวนการที่เรียกว่า People’s Parks Movement ที่เรียกร้องให้ประชาชนสามารถเข้าไปใช้งานพื้นที่สวนต่างๆ ในเมืองที่แต่เดิมเคยดูแลโดยสถาบันทางสังคมอื่นๆ ได้ ทำให้เกิดเป็น People’s Park ซึ่งต่อมาได้กลายมาเป็น Public Parks ในปัจจุบัน โดยถือกันว่า Birkenhead Park ในลิเวอร์พูล เป็นสวนสาธารณะแห่งแรกของโลกที่สร้างด้วยเงินภาษีของประชาชน กลายเป็นต้นแบบให้เกิดสวนสาธารณะแพร่หลายไปทั่วโลก

สวนสาธารณะรับเอารูปแบบการจัดสวนทั้งแบบ Garden และ Park มาประยุกต์ใช้ เราจะเห็นได้ว่าสวนสาธารณะบางแห่งมีการออกแบบที่เป็นระเบียบเรียบร้อย หรือบางแห่งก็มีพื้นที่เก็บรักษาพันธุ์ไม้หายาก ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของสวนแบบสวนพฤกษศาสตร์ แต่คลายความเคร่งครัดลง ต้นไม้ที่ปลูกในสวนแบบนี้อาจไม่ถึงขั้นเป็นต้นไม้หายาก แต่จะมีการจัดแต่งโดยแบ่งเป็นหมวดหมู่พันธุ์ไม้คล้ายกับสวนพฤกษศาสตร์ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับต้นไม้ได้ และในบางแห่งก็ปล่อยพื้นที่บางส่วนให้มีลักษณะเหมือนป่า โดยเฉพาะสวนขนาดใหญ่อย่าง Central Park ในนิวยอร์ก เป็นการผสมผสานระหว่างสวนแบบ Garden เข้ากับสวนแบบ Park ที่ในอดีตเคยใช้เพื่อการล่าสัตว์

เรียนรู้ในสวน

โดยทั่วไป สวนสาธารณะจะเน้นหนักเรื่องกิจกรรมเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ (Passive Recreation) หรือการออกกำลังกาย (Active Recreation) เช่น การวิ่งหรือขี่จักรยาน ซึ่งต้องการการออกแบบไม่ให้การนันทนาการสองประเภทนี้ขัดแย้งหรือปะทะกัน รวมไปถึงต้องออกแบบให้เกิดความสวยงามด้วย

สวนสาธารณะนั้นสามารถแบ่งออกเป็นขนาดต่าง ๆ ได้หลากหลาย เช่น

สวนหย่อมขนาดเล็ก (Pocket Park)	สวนในละแวกบ้าน (Neighborhood Park)	สวนชุมชน (Community Park)	สวนสาธารณะระดับย่าน (District Park)	สวนสาธารณะระดับเมือง (Metro Park)
ที่มีพื้นที่ไม่เกิน 2 ไร่	ที่มีพื้นที่ 2-25 ไร่	มีพื้นที่ 25-125 ไร่	มีพื้นที่ 125-500 ไร่	ที่มีพื้นที่มากกว่า 500 ไร่ขึ้นไป

โดยในไทย สวนสาธารณะแห่งแรกคือ สวนลุมพินี ที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ 6 ได้พระราชทานที่ดิน 360 ไร่ ในทุ่งศาลาแดงให้เป็นพื้นที่สาธารณะ เพื่อประชาชนจะได้ใช้พักผ่อนเหมือนในต่างประเทศ

ต่อมาในภายหลัง เริ่มเกิดสวนสาธารณะอื่นๆ ตามมา เช่น สวนธนบุรีรมย์ สวนสราญรมย์ แต่ที่สำคัญก็คือในวันที่ 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2516 พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรฯ หรือในหลวงรัชกาลที่ 9 ได้พระราชทานทรัพย์เพื่อสร้างสวนสาธารณะในกรุงเทพฯ โดยการรถไฟแห่งประเทศไทยได้ถวายที่ดินในย่านจตุจักร ก่อเกิดเป็นสวนจตุจักรขึ้นมา จนอาจกล่าวได้ว่า สวนจตุจักร คือจุดเริ่มต้นของสวนสาธารณะสมัยใหม่ในไทย และเป็นแรงบันดาลใจให้เกิดสวนสาธารณะอื่นๆ ตามมาทั่วประเทศ เช่น สวนหลวง ร.9 สวนรมณีนาถ สวนเบญจสิริ หรือสวนเบญจกิติ และอื่นๆ

ในอดีต เราอาจสร้างกระบวนการเรียนรู้ในสวนสาธารณะในเรื่องพืชพรรณเป็นหลัก แต่ในปัจจุบัน สวนสาธารณะถูกนำมาใช้เพื่อการเรียนรู้ได้มากมาย โดยเฉพาะกระบวนการเรียนรู้ที่เรียกว่าการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติ (Active Learning) ที่มีกระบวนการยืดหยุ่น มีการปรับตัวให้เข้ากับพื้นที่ และมีการนำเทคโนโลยีต่างๆ มาใช้ร่วมกับกระบวนการเรียนรู้ด้วย

การเรียนรู้ในสวนสาธารณะนั้น ทำให้เกิดความรู้ที่แตกต่างไปจากการเรียนรู้แบบมีแบบแผน โดยผู้เรียนรู้สามารถเรียนสิ่งใหม่ๆ ได้ในสภาวะที่ผ่อนคลายเป็นการเรียนรู้พร้อมกับกระบวนการสันทนาการ ทำให้เกิดความรู้ฝังลึกแบบที่เรียกว่า Tacit Knowledge ที่จะอยู่ในตัวของผู้เรียนรู้ได้ยาวนาน

ในหลายสังคมมีการใช้พื้นที่สวนสาธารณะและพื้นที่สาธารณะอื่นๆ เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้มากมาย ซึ่งทำให้ได้ประโยชน์หลายอย่างทั่วโลก พื้นที่สาธารณะกำลังมีบทบาทสำคัญในการสร้างการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นกับผู้คนในเมือง โดยเฉพาะสวนสาธารณะที่อยู่ใจกลางเมือง เนื่องจากสวนสาธารณะมักตั้งอยู่ในพื้นที่ใจกลางเมือง ประชาชนจึงเข้าถึงได้ง่าย ทั้งยังมีประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับเมืองและผู้คน สามารถออกแบบให้เกิดการเรียนรู้ได้หลายด้าน ตั้งแต่วิทยาศาสตร์ ระบบนิเวศ พฤกษศาสตร์ ไปจนถึงความรู้เชิงสังคมวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และกระชับความสัมพันธ์ของผู้คนในเมือง ซึ่งทั้งหมดนี้ก็คือการใช้พื้นที่สาธารณะเป็นตัวกลาง (Medium) เพื่อถ่ายทอดความรู้นั่นเอง

สวนนั้นมีความรู้อยู่แล้ว แต่การสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในสวน รวมถึงการกระตุ้นความใฝ่รู้ให้เกิดขึ้นกับประชาชนทั่วไปเป็นอีกด้านหนึ่งของการสร้างสวนให้เป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ ซึ่งจะทำให้เมืองที่เราอยู่เต็มไปด้วยบรรยากาศของการเรียนรู้ อันเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างสรรค์สังคมในทุกๆ ด้านต่อไป

"พื้นที่สาธารณะกำลังมีบทบาทสำคัญในการสร้างการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นกับผู้คนในเมือง โดยเฉพาะสวนสาธารณะที่อยู่ใจกลางเมือง"

กรุงเทพฯ เขียว แค่ไหน เมื่อเทียบกับพื้นที่สาธารณะในโลก

สำรวจตัวเลขการขยายตัวของพื้นที่สีเขียวในกรุงเทพฯ เทียบกับปอดในเมืองใหญ่อีกหลายแห่งทั่วโลก

พื้นที่สีเขียวในประเทศต่างๆ

สหรัฐอเมริกา

พื้นที่สำหรับ**พักผ่อนหย่อนใจ**

25 ไร่ ต่อ ประชากร **1,000** คน

พื้นที่**สนามเล่นกีฬาและสนามเด็กเล่น**

2.5 ไร่ ต่อ ประชากร **800** คน

ที่มา : www.urbancreature.co/city-tales-park

ความหนาแน่น
ของพื้นที่สีเขียวในเมืองแทมปา
รัฐฟลอริดา สหรัฐอเมริกา
ที่ถือว่าสูงที่สุดในโลก

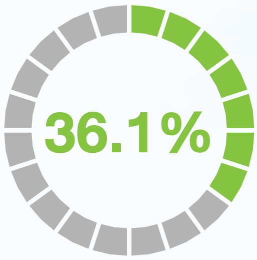

ที่มา : World Economic Forum (WEF)

SCAN QR CODE
เพื่อรับชม Clip

สิงคโปร์

พื้นที่สีเขียว
ต่อจำนวนประชากร
56
ตร.ม./คน

ต้นไม้
1.4
ล้านต้น

สวนสาธารณะ
330
แห่ง

พื้นที่สีเขียว
10,000
ไร่

ที่มา : www.theurbanis.com/environment

ฝรั่งเศส

พื้นที่สีเขียว
ในกรุงปารีส
13.2
ตร.ม./คน

งบประมาณในการเปลี่ยนถนนช็องเซลีเซให้กลายเป็นสวนและพื้นที่สีเขียวขนาดใหญ่พิเศษกลางกรุงปารีส
305
ล้านดอลลาร์

เนเธอร์แลนด์

ปี 2564
การ**แข่งกันรื้อกระเบื้อง**ในสวนสาธารณะทิ้งเพื่อแทนที่ด้วยการปลูกต้นไม้

กระเบื้องที่ถูกรื้อทิ้ง
47,942
แผ่น
ใน**เมืองรอตเตอร์ดัม**

กระเบื้องที่ถูกรื้อทิ้ง
46,484
แผ่น
ใน**เมืองอัมสเตอร์ดัม**

ที่มา : theurbanis.com

10 สวนสาธารณะที่ถูกติด #แฮชแท็ก มากที่สุด ใน Instagram

1
Central Park
นิวยอร์ก
7.96 ล้าน
#แฮชแท็ก

2
Hyde Park
ลอนดอน
2.36 ล้าน
#แฮชแท็ก

3
Hangang Park
โซล
7.5 แสน
#แฮชแท็ก

4
Griffith Park
ลอสแอนเจลิส
4.9 แสน
#แฮชแท็ก

5
Golden Gate Park
ซานฟรานซิสโก
4.87 แสน
#แฮชแท็ก

6
Park Güell
บาร์เซโลนา
4.31 แสน
#แฮชแท็ก

7
Parque Ibirapuera
เซาเปาลู
3.71 แสน
#แฮชแท็ก

8
Shinjuku Gyoen National Garden โตเกียว
3.51 แสน
#แฮชแท็ก

9
Parque del Retiro
มาดริด
3.24 แสน
#แฮชแท็ก

10
Bosque de Chapultepec เม็กซิโกซิตี
3.17 แสน
#แฮชแท็ก

32
สวนลุมพินี
กรุงเทพฯ
54,253
#แฮชแท็ก

ที่มา : www.uswitch.com/gas-electricity/studies/beautiful-green-spaces

พื้นที่สีเขียวในกรุงเทพฯ

สร้างสวนลุมพินี
สวนสาธารณะแห่งแรกของไทย

พ.ศ.
2468

เป้าหมายในการกำหนด**พื้นที่พักผ่อน**
โดยรวมของกรุงเทพฯ

10 ไร่ ต่อ ประชากร **1,000** คน

พื้นที่**พักผ่อน**ของประชากร
ในกรุงเทพฯ ปัจจุบัน

1.8 ไร่ ต่อ ประชากร **1,000** คน

พื้นที่สีเขียวต่อจำนวน
ประชากรในกรุงเทพฯ

7.49 ตร.ม./คน

พื้นที่สีเขียวต่อจำนวนประชากร **9** ตร.ม./คน โดยองค์การอนามัยโลก (WHO)

ที่มา : www.urbancreature.co/city-tales-park

คลองช่องนนทรี

ยาว 9 กิโลเมตร
กว้าง 15 เมตร

ซึ่งมีการสร้างสวนสาธารณะ
เลียบคลองแห่งแรกของไทย

1,577 ไร่
คือ พื้นที่ใต้ทางด่วนในกรุงเทพฯ

60% พื้นที่ใต้ทางด่วนในกรุงเทพฯ ที่มีการใช้ประโยชน์

40% เป็นพื้นที่ว่าง ไม่มีการพัฒนา — เทียบเท่าสวนลุมพินี ประมาณ 2 สวน

7 สวนสาธารณะที่ใหญ่ที่สุดในกรุงเทพฯ

1	สวนหลวง ร.9	500 ไร่
2	สวนเบญจกิติ	450 ไร่
3	สวนวชิรเบญจทัศ	375 ไร่
4	สวนลุมพินี	360 ไร่
5	สวนเสรีไทย	350 ไร่
6	สวนสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ	196 ไร่
7	สวนจตุจักร	155 ไร่

ที่มา : th.m.wikipedia.org/wiki/รายชื่อสวนสาธารณะในกรุงเทพมหานคร

หากมีการพัฒนาพื้นที่ใต้ทางด่วนในกรุงเทพฯ

พื้นที่สีเขียวที่จะเพิ่มขึ้น	พื้นที่นันทนาการที่จะเพิ่มขึ้น
3.9 ไร่	14.7 ไร่

ที่มา : ศูนย์ออกแบบและพัฒนาเมือง (UddC-CEUS)

OPINION

เมื่อสวนเป็นมากกว่าสวน

คนทั่วไปมักมีภาพจำของสวนสาธารณะว่าเป็นสวนที่มีการจัดเรียงต้นไม้เป็นระเบียบ ไม่เหมือนป่าที่มีอยู่ตามธรรมชาติที่มักรกเรื้อรุงรัง

แต่คุณรู้ไหมว่าการสร้างสวนให้เหมือนป่า หรือที่เราเรียกว่า Forest Park นั้นเป็นสิ่งที่ยากเย็นยิ่งกว่าการสร้างสวนสวยๆ เป็นระเบียบเรียบร้อยเสียอีก

ตัวอย่างของสวนป่าที่คนทั้งโลกยกย่องชื่นชมก็คือ สวนป่าเมจิ (Meiji Shrine Forest) ที่ล้อมรอบศาลเจ้าเมจิใจกลางกรุงโตเกียวนั่นเอง

ที่นี่อยู่ใกล้ย่านฮาราจูกุ อันเป็นย่านการค้าสำคัญ เกิดขึ้นหลังจากพระจักรพรรดิเมจิสวรรคต จึงมีการสร้างศาลเจ้าชินโตไว้ในกรุงโตเกียวเพื่อระลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณ แต่โดยธรรมเนียมแล้ว ศาลเจ้าสำคัญในญี่ปุ่นจะไม่อยู่โดดเดี่ยว หว่าต้องมี "ป่า" มาล้อมไว้

สวนป่าแห่งนี้จึงเกิดขึ้นเมื่อราว 100 ปีที่แล้ว โดยมีการวางแผนยาวนานถึง 150 ปี มีการปลูกต้นไม้ถึงกว่าแสนต้น หลากหลายพืชพันธุ์ แต่ไม่ใช่นึกจะปลูกป่าก็ปลูกได้เลย หว่าต้องมีการทำงานของผู้เชี่ยวชาญด้านป่าไม้ ทั้งในด้านพฤกษศาสตร์และภูมิสถาปัตย์มาทำงานร่วมกัน

แผนการก็คือ สวนป่าแห่งนี้จะต้องค่อยๆ ผลัดเปลี่ยนไปทีละนิด เริ่มต้นด้วยการปลูกต้นสนแดงและสนดำก่อนเพื่อให้เป็นต้นไม้หลักให้ร่มเงาแก่ต้นไม้รอง เช่น สนซะวะระ สนไซเปรส และสนซีดาร์ โดยวางแผนเอาไว้ว่า สนแดงและสนดำจะมีอายุราว 50 ปี จากนั้นก็จะค่อยๆ หายไป ทั้งป่าจะกลายเป็นสนต่างๆ ยาวนานอีก 50 ปี ซึ่งก็คือยุคสมัยปัจจุบันนี้ แล้วจากนี้ป่าก็จะเข้าสู่ระยะที่สาม คือต้นไม้ยืนต้นที่มีใบกว้าง เช่น ต้นโอ๊ก ต้นการบูร และต้นไม้อื่นๆ ที่เป็นไม้พันธุ์พื้นเมือง ซึ่งจะมีลักษณะเป็นป่าโดยสมบูรณ์ โดยเฉพาะในทางระบบนิเวศ แต่มีความงดงามเหมาะสมกับเมือง

ภาพที่จะเกิดขึ้นอย่างยั่งยืนตลอดไปก็คือ ป่าที่มีต้นไม้ใบเขียวตลอดปี โดยมีต้นโอ๊กและการบูรเป็นไม้เด่นของป่าที่จะทำให้ลดค่าดูแลลงได้มหาศาล เนื่องจากป่าเหล่านี้มีระบบนิเวศที่สมบูรณ์แบบในตัวเอง

สวนป่าเมจิจึงเป็นต้นแบบของสวนป่าในเมืองที่ทรงคุณค่า เนื่องจากมีการลงทุนทั้งความคิด ความรู้ ทุนทรัพย์ มีประชาชนร่วมกันบริจาคต้นไม้ แต่ที่สำคัญที่สุด ก็คือความใจเย็นค่อยๆ เฝ้ารอคอยระยะเวลาให้ป่าเติบโตสมบูรณ์กลายเป็นป่าที่ยั่งยืนในที่สุด

“สำคัญที่สุด ก็คือความใจเย็น ค่อยๆ เฝ้ารอคอย ระยะเวลาให้ ป่าเติบโตสมบูรณ์ กลายเป็น ป่าที่ยั่งยืนในที่สุด”

สวนป่าเบญจกิติใจกลางกรุงเทพฯ ก็เกิดขึ้นด้วยแนวคิดนี้เช่นเดียวกัน OKMD ร่วมกับกรุงเทพมหานคร The Cloud และมูลนิธิโลกสีเขียว จัดกิจกรรมเพื่อเรียนรู้สวน เรียกว่า Learning in the Park ขึ้นมาเพื่อเชิญชวนประชาชนทั่วไปเข้าเรียนรู้ถึงลักษณะพิเศษของสวนป่าเบญจกิติ สวนใหม่ใจกลางเมือง ที่ถือกำเนิดขึ้นจากแนวคิดการออกแบบของอาศรมศิลป์ในอันที่จะสร้างสวนป่าคล้ายคลึงกับการสร้างสวนป่าเมจิ

ในบทความเรื่อง "พื้นที่ชุ่มน้ำ+ฝน" โดยเมธิรา เกษมสันต์ ที่เผยแพร่ในเว็บไซต์ The Cloud ยิ่งยง ปุณโณปถัมภ์ ตัวแทนสถาปนิกจากสถาบันอาศรมศิลป์เล่าถึงแนวคิดในการออกแบบสวนป่าแห่งนี้เอาไว้ว่า

“ก่อนออกแบบทีมเราคุยกันว่าสวนป่าจะตีความอย่างไรได้บ้าง ซึ่งในความรับรู้ของเรา สวนป่าคือต้นไม้ต้องอยู่ได้ด้วยตัวเอง ไม่ต้องรดน้ำ เติบโตตามธรรมชาติ"

“ในวันที่เรามาเดินสำรวจพื้นที่ จำได้เลยว่าระดับน้ำในบ่อใหญ่ต่ำจนเห็นก้นบ่อ เพราะถูกดึงมารดต้นไม้ในสวน ทำให้เราคิดได้ว่า ต่อให้เป็นสวนป่าที่ต้นไม้อยู่เองได้ แต่ช่วงแรกๆ ที่ต้นยังเล็กอยู่ เราก็ต้องช่วยรดน้ำ แล้วจะเอาน้ำจากไหน ก็เลยคิดได้ว่าป่าจริงๆ ไม่ใช่ต้นไม้อย่างเดียว แต่คือน้ำด้วย”

แนวคิดนี้นำทางเราย้อนกลับไปสู่กรุงเทพฯ ในแบบที่กรุงเทพฯ เคยเป็นจริงๆ นั่นคือ เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำ (Wetland) อันเป็นดินแดนที่เกิดจากการทับถมของดินตะกอนที่แม่น้ำเจ้าพระยาพัดพามา ดินแดนแถบนี้ไม่ใช่ที่ราบสูง ไม่ใช่ที่ภูเขา แต่เป็นที่ราบที่มีน้ำล้นท้นเอ่อเป็นประจำในทุกๆ ปี ตามแต่ว่าปีไหนน้ำจะมากหรือน้อยต่างกันไป ลักษณะทางภูมิประเทศและภูมิอากาศจึงเป็นตัวการกำหนดพืชพรรณ แล้วพืชพรรณก็ไปกำหนดสรรพชีวิตอีกต่อหนึ่ง

ทุกวันนี้เวลาที่เรามองดูกรุงเทพฯ เราแทบมองไม่เห็นถึงเนื้อดินที่แท้จริงดั้งเดิมเลย เพราะกรุงเทพฯ ถูกปูลาดไปด้วยพื้นคอนกรีตแทบทุกตารางนิ้วไปหมดแล้ว แต่สวนป่าเบญจกิติคือพื้นที่เปิดขนาดใหญ่ที่อยู่ใจกลางเมือง ทำให้เราสามารถเรียนรู้ได้ถึงดินแดนบ้านเกิดของเราอย่างลึกซึ้งได้ในหลายมิติ

สวนแห่งนี้เดิมทีเคยอยู่ในการดูแลของโรงงานยาสูบ แต่ในปี พ.ศ. 2535 คณะรัฐมนตรีมีมติให้ย้ายโรงงานยาสูบออกจากพื้นที่เพื่อเปลี่ยนผืนดิน 450 ไร่ให้กลายเป็นพื้นที่สีเขียวของเมือง

สามสิบปีที่ผ่านมา พื้นที่แห่งนี้ค่อยๆ เติบโตและพัฒนาขึ้นตามลำดับ ตัวโรงงานค่อยๆ ทยอยปิดตัวลง เกิดสระน้ำขนาดใหญ่ข้างศูนย์ประชุมแห่งชาติสิริกิติ์และสวนเบญจกิติในระยะที่ 1 ที่ยังมีลักษณะเป็นสวนตามรูปแบบดั้งเดิมอยู่

สวนในรูปแบบดั้งเดิมนั้นมีต้นเค้ามาจากสวนแบบอังกฤษ ซึ่ง Andrea Wulf เล่าเอาไว้ในหนังสือ The Brother Gardeners ว่าสวนแบบนี้เริ่มหยั่งรากลึกจริงๆ ในช่วงหลังค้นพบทวีปอเมริกาแล้วและคนอังกฤษใช้การเดินเรือตระเวนไปทั่วโลกจนกลายเป็นจักรวรรดิยิ่งใหญ่ที่พระอาทิตย์ไม่เคยตกดิน ความยิ่งใหญ่ของอังกฤษทำให้คนอังกฤษสามารถเก็บรวบรวมพืชพันธุ์สิ่งมีชีวิตต่างๆ นำมารวมไว้บนเกาะอังกฤษได้มากมายมหาศาล รวมทั้งมีการแข่งขันกันว่าจ้างคนให้เสาะหาพืชพรรณแปลกๆ มา อังกฤษจึงกลายเป็นดินแดนที่เต็มไปด้วยพรรณไม้ โดยเฉพาะไม้ดอกและไม้ที่ให้น้ำหวาน หนังสือ The Brother Gardeners เล่าถึงช่วงเวลาหัวเลี้ยวหัวต่อที่ทำให้อังกฤษกลายมาเป็น A Nation of Gardeners ที่ใครๆ ก็ลุกขึ้นมาทำสวนกัน และที่สุดก็ส่งผลให้สวนแบบอังกฤษกลายเป็นสวนต้นแบบขึ้นมา

เดิมทีเดียวเกาะอังกฤษไม่ได้มีความหลากหลายทางชีวภาพมากเท่าไร แต่เมื่อมีการรวบรวมพืชพรรณต่างๆ เข้ามาไว้บนเกาะ ก็เกิดความหลากหลายทางชีวภาพในสวนมากขึ้นมหาศาล Jennifer Owen ซึ่งเป็นอาจารย์สอนนิเวศวิทยา เคยสำรวจสวนหลังบ้านของตัวเองในอังกฤษ และพบว่าสวนหลังบ้านของเธอมีความหลากหลายของสายพันธุ์ผีเสื้อมากกว่าในแอฟริกาเสียอีก ทั้งที่โดยทฤษฎีแล้ว แอฟริกาที่เป็นประเทศเขตร้อนควรจะมีความหลากหลายของผีเสื้อมากกว่าที่เป็นอย่างนั้น เธอตั้งสมมุติฐานว่าเป็นเพราะการรวบรวมพันธุ์พืชต่างๆ เข้าไว้ด้วยกันนี่เองที่ค่อยๆ ดึงดูดสัตว์และแมลงเข้ามา ทำให้ความหลากหลายทางชีวภาพบนเกาะอังกฤษชุมนุมอยู่ใน "สวน" มากกว่าอยู่ในสภาพธรรมชาติ

นั่นคือสวนในรูปแบบดั้งเดิม แต่หากเป็น "สวนป่า" คาดกันว่าจะยิ่งมีความหลากหลายทางชีวภาพให้ศึกษามากขึ้นไปอีก

สวนป่าเบญจกิติมีจุดเด่นอยู่ตรงบ่อน้ำและเนินสูงต่ำที่มีดินพูนขึ้นมาคล้ายเกาะกระจัดกระจาย ทีมออกแบบเรียกว่าหลุมขนมครกซึ่งเป็นการเลียนแบบการยกร่องสวนสมัยก่อน ต้นไม้ที่อยู่บนมูนดินจะได้ไม่ถูกน้ำท่วมบ่อยๆ จนไม่แข็งแรง ทั้งยังช่วยให้ดูแลดินได้ง่ายขึ้นอีกด้วย

ที่สำคัญก็คือ มีการคัดเลือกพรรณไม้ต่างๆ อย่างดี เช่น หากเป็นเนินสูงก็จะปลูกต้นไม้ที่รากไม่ต้องการน้ำมาก ส่วนที่ต่ำจะเป็นต้นไม้ที่ชอบน้ำ เช่น มะกอกน้ำ ผักบุ้งไทย คล้าน้ำ และอื่นๆ อีกสารพัด โดยต้นไม้ที่นำมาปลูกใหม่ในสวนมีมากถึง 347 ชนิด รวมจำนวนแล้วมากกว่า 8,000 ต้น

ผู้ที่มาเป็นที่ปรึกษาในการปลูกต้นไม้ มีทั้งอาจารย์จุลพร นันทพานิช สถาปนิกผู้เชี่ยวชาญด้านสวนป่า อาจารย์มณฑาทิพย์ โสมมีชัย จากคณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และ อาจารย์บุญฤทธิ์ ภูริยากร ผู้เชี่ยวชาญการเพาะไม้ป่าหายาก

หากใครได้เดินเล่นในสวนป่าเบญจกิติอาจได้ยินเสียงของเขียดบัวที่หาฟังได้ไม่ง่ายนักในเมืองใหญ่ แต่เขียดชนิดนี้มาอาศัยอยู่ในสวนแห่งนี้ ไม่ใช่แค่เพราะมีใบบัวและบ่อน้ำเท่านั้น แต่เพราะมีการดูแลรักษาให้ขอบบ่อมีลักษณะเป็นตลิ่งที่เหมาะกับการอนุบาลสัตว์ และขึ้นลงจากน้ำได้ด้วย หากบ่อมีลักษณะที่ชันสัตว์จะขึ้นลงจากน้ำไม่ได้ สุดท้ายก็อยู่ไม่รอด ไม่ใช่เพียงเขียดบัวเท่านั้น แต่รวมไปถึงเต่าและสัตว์อื่นๆ ด้วย

ดร. นณณ์ ผาณิตวงศ์ ผู้เชี่ยวชาญเรื่องสัตว์น้ำที่มาร่วมให้ความรู้เล่าไว้ในบทความของ The Cloud ว่า

“ลองนึกย้อนไปสมัยที่เราเรียนวิทยาศาสตร์เรื่องห่วงโซ่อาหาร พืชคือจุดเริ่มต้น ดังนั้น พื้นที่ชายน้ำคือหัวใจสำคัญที่ส่งถ่ายแร่ธาตุจากดินที่มีมากกว่าสู่น้ำซึ่งมีน้อยกว่า พอมีพืชในน้ำก็จะมีสิ่งเล็กๆ ตามมา มีปลา กุ้ง หอยที่กินพืชเป็นอาหาร แต่ถ้าขอบบ่อเป็นปูน พืชก็ขึ้นไม่ได้ พอไม่มีพืชที่เป็นผู้ผลิตเริ่มต้นระบบนิเวศก็ไม่สมบูรณ์”

“หลายคนเข้าใจผิดว่าการฟื้นฟูแหล่งน้ำคือต้องขุดบ่อน้ำลึกๆ ให้มีน้ำมากๆ จะได้มีปลามาก แต่จริงๆ แล้วไม่ใช่ ระบบนิเวศที่สมบูรณ์คือระบบนิเวศที่มีทั้งน้ำตื้นและน้ำลึกอยู่ร่วมกัน เพราะปลาแต่ละชนิดก็จะชอบความลึกที่ต่างกัน บางชนิดชอบอยู่น้ำตื้นตลอด บางชนิดเล็กๆ อยู่น้ำตื้น พอโตก็ไปน้ำลึก ถ้าเราเคยไปพื้นที่ชุ่มน้ำธรรมชาติอย่างบึงบอระเพ็ด จะเห็นว่าชาวบ้านที่ยืนในน้ำออกไปตั้งไกลเนี่ย น้ำก็ยังแค่เอว”

ลักษณะสำคัญของกรุงเทพฯ สมัยก่อน คือการเป็น "ทุ่งน้ำท่วม" ทำให้เกิดระบบนิเวศที่เปลี่ยนแปลงไปตามฤดูกาล ในฤดูน้ำหลาก พืชที่ถูกน้ำท่วมจะเริ่มเน่าเปื่อย กลายเป็นอาหารของสัตว์เล็กๆ แล้วกลายมาเป็นอาหารของปลาอีกทีหนึ่ง การพูดว่า "ในน้ำมีปลา" จึงเกี่ยวพันกับระบบนิเวศดั้งเดิมของกรุงเทพฯ อย่างลึกซึ้ง

“พื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำภาคกลางของเรายาวไปถึงเกือบนครสวรรค์” ดร. นณณ์เล่า “กรุงเทพฯ เคยยิ่งใหญ่ขนาดมีกวางชนิดเดียวในโลกที่พบที่นี่เท่านั้น แล้วก็เป็นกวางที่เขาสวยที่สุด ซึ่งก็คือสมัน”

พระเจ้าอยู่หัวเป็นน้ำ ฉันจะเป็นป่า ป่าที่ถวายความจงรักภักดีต่อน้ำ พระเจ้าอยู่หัวสร้างอ่างเก็บน้ำ ฉันจะสร้างป่า

สวนป่าเบญจกิติไม่ได้มีเพียงสวนเท่านั้น แต่ยังมีอาคารขนาดใหญ่ พื้นที่มากถึง 40,000 ตารางเมตร ที่เตรียมการเอาไว้เพื่อเปิดเป็นแหล่งเรียนรู้แห่งใหม่ให้ชาวกรุงเทพฯ อาคารแห่งนี้คือโรงงานยาสูบเดิมที่ได้รับการปรับปรุงให้เชื่อมโยงกับสวน มีการเปิดหลังคาตรงกลางออก สร้างสวนแทรกไว้ด้านใน มีการเปิดกำแพงด้านข้าง และที่สำคัญได้เชื่อมโยงทางเดินลอยฟ้าเข้ามาในตัวอาคารโดยตรง โดยมีโครงการสร้างพิพิธภัณฑ์สวนป่าเบญจกิติขึ้นที่นี่ ทั้งเพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ซึ่งเคยมีพระราชดำรัสเมื่อวันที่ 20 ธันวาคม พ.ศ. 2525 ณ บ้านถ้ำคิ้ว อำเภอส่องดาว จังหวัดสกลนครว่า "พระเจ้าอยู่หัวเป็นน้ำ ฉันจะเป็นป่า ป่าที่ถวายความจงรักภักดีต่อน้ำ พระเจ้าอยู่หัวสร้างอ่างเก็บน้ำ ฉันจะสร้างป่า" จึงเป็นการเรียนรู้ถึงระบบนิเวศอันซับซ้อน พร้อมกับเดินตามรอยพระยุคลบาทโดยแท้

สวนป่าเบญจกิติจึงไม่ได้เป็นสวนในแบบที่เราคุ้นเคย แต่เป็นสวนแบบใหม่ที่เต็มไปด้วยเนื้อหาและกระบวนการเรียนรู้ ในระยะแรกสวนนี้ต้องการการดูแลจัดการอย่างเข้าใจจึงจะเติบโตต่อเนื่องไปกลายเป็นสวนที่ยั่งยืนถาวรได้แบบเดียวกับสวนเมจิของมหานครโตเกียว

การเรียนรู้ในด้านต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสวนแห่งนี้จึงทำให้สวนป่าเบญจกิติเป็นสวนที่มากกว่าสวน

เพราะได้กลายเป็นแหล่งเรียนรู้สำคัญของชาวกรุงเทพฯ ทั้งในเรื่องของอดีต ปัจจุบัน และจะนำทางเราไปสู่อนาคตของพื้นที่สาธารณะในเมืองของประเทศไทยด้วย

SCAN QR CODE
เพื่อรับชม Clip

ป่าชุมชน แหล่งเรียนรู้เพื่อพึ่งพากันและกันของคนและป่า

สังคมชนบทไทยในอดีตอาศัยป่าเพื่อเป็นแหล่งปัจจัย 4 อันได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค และเครื่องนุ่งห่ม นอกจากนี้เรายังพึ่งพาสายน้ำจากป่าเพื่อการเกษตร และนำผลผลิตจากป่าใช้อำนวยความสะดวกในวิถีชีวิต เช่น ผลิตเป็นเฟอร์นิเจอร์ เครื่องจักสาน ใช้เป็นฟืน เป็นต้น

กว่า 70 ปีก่อนองค์การอุตสาหกรรมทำไม้และบริษัทค้าไม้จากต่างชาติได้เข้ามาสัมปทานป่าไม้ในไทยและได้ปิดสัมปทานไปในปี พ.ศ. 2532 เพียงเวลาไม่กี่สิบปีป่าไม้หลายพื้นที่ในเมืองไทยได้กลายสภาพไปเป็นเขาหัวโล้น ชุมชนประสบปัญหาทั้งเรื่องดินและน้ำ ความอุดมสมบูรณ์ซึ่งเคยเป็นแหล่งปัจจัย 4 แทบหมดไป ทั้งยังขาดน้ำสำหรับการเกษตร ความเดือดร้อนที่เกิดขึ้นทำให้หลายฝ่ายได้ตระหนักว่าเป็นเพราะป่าหายไป

เกือบ 30 ปีที่ผ่านมา ป่าชุมชน (Community Forest) จึงเป็นทางเลือกในการจัดการทรัพยากรร่วมกันของชุมชน สนับสนุนและมอบอำนาจให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการปลูก จัดการ ป้องกัน และเก็บหาผลประโยชน์จากป่าไม้ภายใต้ระบบการจัดการที่ยั่งยืนโดยรวม ทั้งป่าที่เป็นป่าบก ป่าชายเลน ป่าพรุ ป่าบุ่ง ป่าทาม ซึ่งประกอบด้วยต้นไม้ ทุ่งหญ้า พันธุ์พืช สัตว์ป่า แหล่งน้ำ และระบบนิเวศทั้งหมด ในปัจจุบันไทยมีการจัดการนิเวศป่าไม้ในรูปแบบป่าชุมชนมากกว่า 10,000 ป่าชุมชน

ในปี พ.ศ. 2565 คณะรัฐมนตรีได้มีมติกำหนดให้วันที่ 24 พฤษภาคม เป็นวันป่าชุมชนแห่งชาติ โดยเน้นย้ำถึงความสำคัญของป่าชุมชน ซึ่งเป็นแหล่งเศรษฐกิจฐานรากในการแก้ไขปัญหาความยากจน และสะท้อนให้เห็นถึงการอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูลระหว่างคนกับป่า

ป่ากินได้

ป่าชุมชนบ้านหนอง

ตำบลบ้านม่วง อำเภอสังคม หนองคาย

อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติพานพร้าวและป่าแก้งไก่ ซึ่งคนในชุมชนพึ่งพิงป่าแห่งนี้เป็นแหล่งอาหารมาตั้งแต่ในอดีต ต่อมาจึงได้ร่วมมือกันอนุรักษ์ ดูแลและฟื้นฟู เพื่อให้ป่ามีความอุดมสมบูรณ์ เกิดประโยชน์กับชุมชนได้อย่างยั่งยืน จนได้รับรางวัลป่าชุมชนดีเด่นระดับจังหวัด จากโครงการคนรักษ์ป่า ป่ารักษ์ชุมชนประจำปี พ.ศ. 2562

ป่าชุมชนบ้านชัยคลี

ตำบลหนองแก้ว อำเภอประจันตคาม ปราจีนบุรี

เป็นป่ารอยต่อเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ซึ่งได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นป่าชุมชนในปี พ.ศ. 2553 มีทรัพยากรพืชอาหารที่สำคัญคือ เห็ด ผักแต้ว ผักหวานป่า ผักชะมวง หน่อหวาย ไข่มดแดง ผลไม้ป่า มันเทียน ปัจจุบันเป็นแหล่งอาหารและรายได้หลักของคนในชุมชนจำนวนหลายหมื่นบาทต่อปีต่อครัวเรือน โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากการขายเห็ดโคนในช่วงฤดูฝน

ป่าชุมชนบ้านลำใน

ตำบลบ้านนา อำเภอศรีนครินทร์ พัทลุง

เป็นการจัดการป่าร่วมกันระหว่างท้องถิ่นและรัฐ โดยการจัดโซนป่า คือ ป่าแก่หรือป่าอนุรักษ์ ป่ากันชน 3 ชั้น ประกอบด้วยป่าอนุรักษ์ดั้งเดิม หรือสวนสมรม และถัดมาคือป่าใช้สอยชุมชน ซึ่งเป็นการฟื้นพื้นที่เสื่อมโทรมจากวาตภัยให้กลายเป็นป่าใช้สอย ทำให้เกิดอาชีพปลูกพืชผักผลไม้ เช่น มังคุด ทุเรียน ลูกเนียง ฯลฯ มีการตั้งกลุ่มแปรรูปผลผลิตพืชพื้นบ้าน และขยายผลการทำงานไปอีก 7 หมู่บ้านรอบผืนป่า

ป่าชุมชนบ้านปง

ตำบลช่อแฮ อำเภอเมืองแพร่ แพร่

ได้รับรางวัลชนะเลิศป่าชุมชนตัวอย่างระดับประเทศ ปี พ.ศ. 2563 จากปัญหาภัยแล้ง ซึ่งเป็นแรงผลักดันให้ชุมชนร่วมมือกันพลิกฟื้นผืนป่าตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 ปัจจุบันป่าผืนนี้ได้กลายเป็นป่าต้นน้ำที่มีความหลากหลายอุดมสมบูรณ์ โดยการใช้ระบบหยดน้ำที่ทำจากกระบอกไม้ไผ่ ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นมาแก้ปัญหาป่าแล้ง มีการจัดการพัฒนาป่าชุมชนและแหล่งน้ำอย่างเป็นระบบ ส่งเสริมการทำเกษตรด้วยแนวคิดยกป่ามาไว้ในบ้าน โดยให้ทุกบ้านปลูกไผ่ไว้กินหน่อ เลี้ยงหมูหลุมด้วยซังข้าวโพดเพื่อแก้ปัญหาการเผาซังข้าวโพดที่สร้างฝุ่นควัน นอกจากชุมชนจะมีรายได้เพิ่มจากการจำหน่ายหมูแล้ว ยังมีปุ๋ยอินทรีย์สำหรับทำการเกษตรและจำหน่ายด้วย

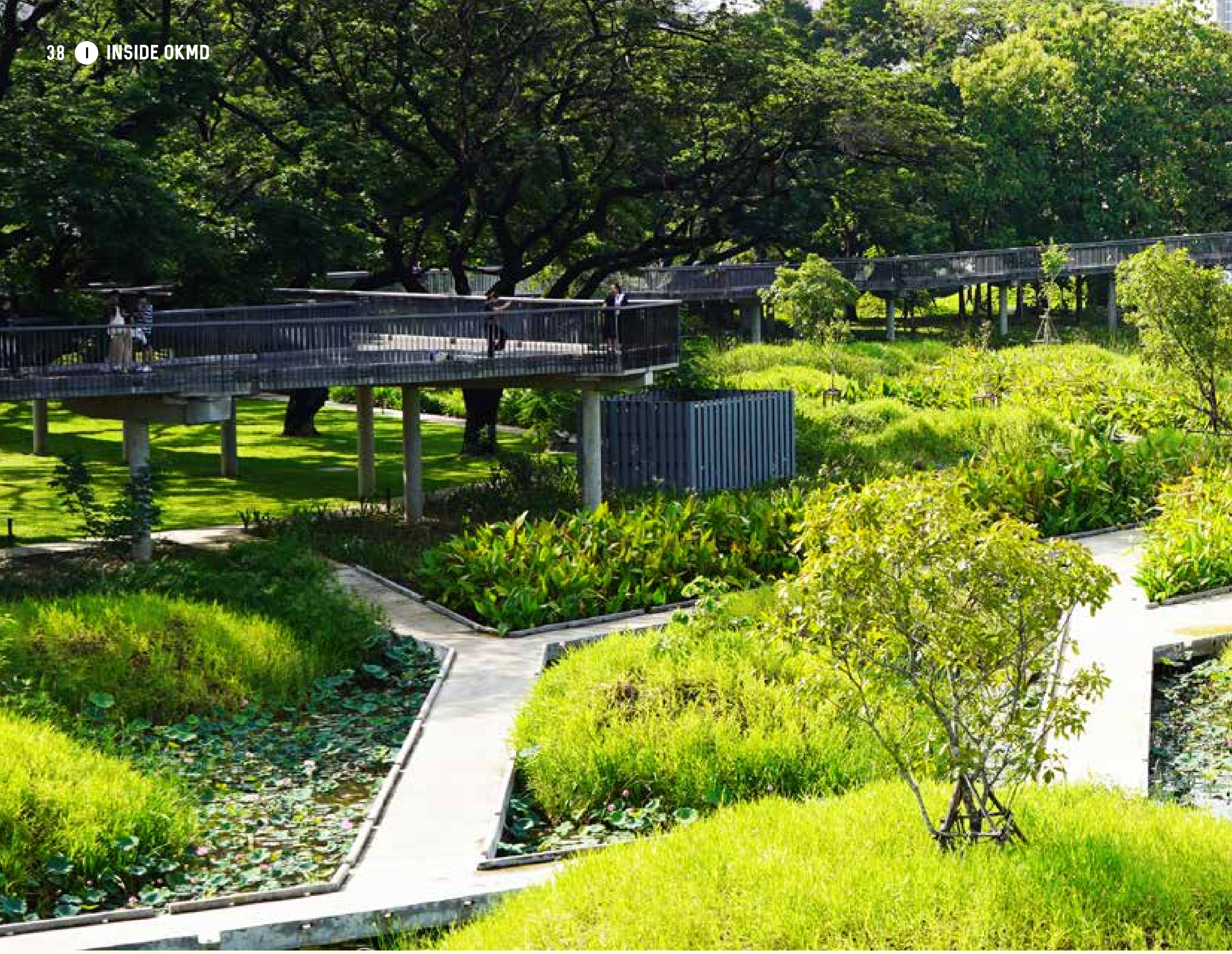

เช้าจรดค่ำ ดื่มด่ำความรู้ จากธรรมชาติ ในห้องเรียนที่ไม่เคยหลับใหล

ณ สวนป่ากลางกรุง

สวนป่า ไม่เพียงมีความสวยงามที่ต่างกันตามช่วงเวลาของวันที่เปลี่ยนไป แต่องค์ความรู้ที่อยู่ในสวนนั้นยังหลากหลาย เรียนรู้ได้ตั้งแต่เช้าจรดค่ำ

สวนป่าเบญจกิติเป็นโครงการสวนสาธารณะระยะต่อเนื่องจากสวนเบญจกิติเดิม โดยสวนป่านี้จัดเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำใจกลางเมือง ต่างจากสวนสาธารณะทั่วไปที่มักเป็นสนามหญ้าโล่งรายล้อมด้วยต้นไม้ แต่สวนป่าเบญจกิติแห่งนี้เต็มไปด้วยเนินดินสูงต่ำ มีดินพูนขึ้นมาเป็นเกาะเล็กๆ กระจัดกระจายรายล้อมไปด้วยน้ำ ต้นไม้โดยรอบเป็นพืชที่เน้นให้เติบโตตามธรรมชาติเพื่อคงแนวคิดสวนป่าตามนิเวศธรรมชาติเดิมให้ได้มากที่สุด

ด้วยความเป็นสวนป่าที่มีลักษณะเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำนี่เอง สถานที่แห่งนี้จึงเต็มไปด้วยเรื่องราวน่าสนใจชวนให้ค้นหาองค์ความรู้ที่ซ่อนอยู่ในธรรมชาติรอบตัวเรา

SCAN QR CODE
เพื่อรับฟัง Audio Text

ระบบนิเวศของน้ำในสวนป่ากลางกรุง

จุดเด่นของพื้นที่ในสวนป่าเบญจกิติ คือ เป็นเนินสูงต่ำ มีดินพูนขึ้นมาเป็นเกาะเล็กๆ กระจัดกระจายรายล้อมด้วยน้ำเลียนแบบสวนยกร่องสมัยโบราณ ซึ่งเป็นภูมิปัญญาของคนไทยสมัยก่อนที่ใช้แก้ปัญหาพื้นที่ในกรุงเทพฯ มีน้ำใต้ดินสูง ทำให้รากของพืชลงลึกไม่ได้ เพราะถูกจำกัดด้วยน้ำใต้ดิน ทำให้ต้นไม้เติบโตได้ไม่ดีเท่าที่ควร การขุดดินยกร่องสวนจึงช่วยให้รากของต้นไม้ชอนไชลงใต้ดินได้ลึกขึ้น

ด้วยความเป็นเนินสูงต่ำรายล้อมด้วยน้ำ ทำให้พื้นที่ชายน้ำของสวนป่าเบญจกิติยังเป็นที่อยู่ของพืชริมน้ำ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของห่วงโซ่อาหารในระบบนิเวศตามธรรมชาติด้วย เพราะตลิ่งชายน้ำของสวนป่าแห่งนี้เป็นตลิ่งดินธรรมชาติ พื้นที่ชายน้ำทำหน้าที่เป็นตัวกลางนำสารอาหารจากดินที่มีมากกว่าไปสู่น้ำซึ่งมีสารอาหารน้อยกว่า เมื่อมีพืชในน้ำ สัตว์ตัวเล็กตัวน้อยที่อาศัยพืชเป็นก็ดำรงอยู่ในน้ำได้ ทำให้ระบบนิเวศสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

รูปแบบของตลิ่งชายน้ำในสวนป่าเบญจกิติทำให้เรารู้ว่า หากต้องการขุดบ่อเพื่อฟื้นฟูแหล่งน้ำ บริเวณตลิ่งไม่ควรเป็นขอบปูนหรือคอนกรีตสูงชัน แต่ควรทำเป็นตลิ่งดินที่มีส่วนของน้ำตื้นประมาณ 1 ใน 3 ของบ่อ เพื่อเป็นที่เติบโตของพืชน้ำ ระบบนิเวศที่สมบูรณ์เกิดขึ้นไม่ได้ในบ่อที่มีน้ำลึกเพียงอย่างเดียว แต่ต้องมีทั้งน้ำตื้นและลึกอยู่ร่วมกัน เพราะปลาแต่ละชนิดก็อาศัยอยู่ในระดับน้ำที่ตื้นลึกต่างกัน พืชริมน้ำซึ่งเป็นอาหารของสัตว์น้ำบางประเภทก็เติบโตได้ดีบริเวณริมตลิ่งด้วย

นอกจากการขุดบ่อน้ำ ทำตลิ่งดินเพื่อให้ระบบนิเวศสมบูรณ์แล้ว พื้นที่ชุ่มน้ำในสวนป่าเบญจกิติยังทำหน้าที่เป็นบ่อบำบัดน้ำเสียที่มาจากคลองไผ่สิงโตด้วย เรียกว่าเป็นกระบวนการธรรมชาติช่วยธรรมชาติ คือ น้ำคุณภาพต่ำจะถูกดูดขึ้นที่สูงและปล่อยลงมาเป็นน้ำตกสู่คูตื้นๆ ที่มีพืชบำบัดน้ำ การไหลของน้ำทำให้น้ำมีพื้นผิวที่สัมผัสอากาศมากขึ้นเป็นการเพิ่มออกซิเจนในน้ำ และเมื่อพืชดูดออกซิเจน รากใต้ดินก็จะนำออกซิเจนลงสู่ดิน ทำให้ดินใต้น้ำมีปริมาณออกซิเจนเพิ่มขึ้น ดินจึงไม่เกิดการหมักหมม และสุดท้ายเมื่อพืชดูดน้ำไปเลี้ยงลำต้น ของเสียจากน้ำก็จะถูกพืชดูดซึมไปด้วย

น้ำที่ได้รับการบำบัดด้วยกระบวนการธรรมชาติช่วยธรรมชาติในสวนป่าเบญจกิติจะไหลมาสู่บ่อน้ำน้อยใหญ่บริเวณริมอัฒจันทร์ภายในสวนป่า ให้ผู้ที่มานั่งพักผ่อนคลายสามารถสัมผัสสายน้ำใสที่ได้รับการบำบัดจากธรรมชาติได้

ความรู้จากพืชพรรณ ริมบึงถึงต้นไม้ใหญ่

ด้วยทำเลที่ตั้งอยู่ใจกลางกรุงเทพฯ ทำให้โครงการสวนป่าเบญจกิติ ถูกขนานนามว่า "ป่ากลางเมือง" ที่ไม่เพียงรักษาพรรณไม้น้อยใหญ่หลากหลายสายพันธุ์ที่มีอยู่เดิมเอาไว้ แต่ยังมีพรรณไม้ใหม่ๆ ตั้งแต่ไม้ท้องถิ่นริมบึงน้ำจืด พรรณไม้ป่าดิบลุ่มต่ำ ป่าดิบแล้งไปจนถึงพรรณไม้ป่าชายเลนในบริเวณที่เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำด้วย

ต้นไม้ภายในสวนป่าเบญจกิติมีทั้งต้นไม้ที่นำมาปลูกใหม่ และต้นไม้ที่มีอยู่เดิมจากพื้นที่โรงงานยาสูบ โดยอุเทน ภุมรินทร์ นักสื่อสารธรรมชาติและนักชีววิทยาเชิงอนุรักษ์จากกลุ่ม Nature Play and Learn Club ที่ร่วมสำรวจสวนป่าเบญจกิติ เล่าว่า "ต้นไม้ในสวนป่าเบญจกิติจะมีต้นไม้เดิมที่ปลูกมานาน เช่น ต้นจามจุรีหรือต้นก้ามปูต้นใหญ่มาก ถือเป็นจุดเด่นของที่นี่ เพราะไม่เพียงให้ร่มเงา แต่ยังเป็นอาหารของสัตว์ต่างๆ เพราะต้นจามจุรีเป็นพืชตระกูลถั่ว ทำให้มีสารอาหารหลายชนิด สัตว์ที่อาศัยอยู่ในสวนป่าก็จะได้ประโยชน์จากฝักของต้นจามจุรีเป็นอาหาร ขณะที่มนุษย์อาศัยร่มเงา ส่วนใบของต้นจามจุรีนำมาทำเป็นปุ๋ยหมักโรยบริเวณโคนต้นไม้ทำให้เจริญเติบโตได้ดีด้วย

ส่วนต้นไม้ที่เลือกมาปลูกใหม่มักจะเป็นต้นไม้ตามถิ่นที่เราคุ้นเคย แล้วก็มีต้นไม้โซนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วย ที่น่าสนใจคือต้นไม้ที่ให้ผล เพราะการเป็นสวนป่าต้องอยู่ได้เองต่างจากสวนจัดตั้งที่ต้องมีคนดูแลตลอด ดังนั้นต้นไม้ให้ผลจะช่วยให้สวนป่าอยู่ได้เองตามธรรมชาติ เพราะเมื่อให้ผลเป็นอาหารกับสัตว์ต่างๆ อย่างนกกระรอกกระแต กินแล้วก็คายมูล ทำให้เกิดพืชพรรรณอื่นๆ เกิดขึ้นได้เองตามธรรมชาติ"

นอกจากพืชพรรณต่างๆ ที่อยู่บนบกแล้ว อุเทนยังได้เล่าถึงพรรณไม้ที่อยู่ในพื้นที่ชุ่มน้ำซึ่งช่วยให้ระบบนิเวศของสวนป่านี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นด้วย "บริเวณพื้นที่ชุ่มน้ำของสวนป่าเบญจกิติจะมีพืชท้องนาหลายชนิด ทั้งสาหร่ายข้าวเหนียว ที่พอเวลาน้ำท่วม จะลอยเป็นแพมีดอกสีเหลืองๆ มีกระเปาะขนาดเท่าเมล็ดถั่วแดง คอยดักจับแมลงตัวเล็กตัวน้อย หรือต้นเทียนน้ำที่ลำต้นโผล่เหนือน้ำ ดอกสีชมพู หรือพืชตระกูลบัว พืชเหล่านี้ทำหน้าที่บำบัดน้ำเสียได้ เมื่อน้ำเน่าเสียไหลผ่านพืชเหล่านี้จะดูดซับสารเคมีเข้าไปในลำต้นของมันเพื่อช่วยในการเจริญเติบโต ส่วนน้ำที่ผ่านออกมาก็จะกลายเป็นน้ำสะอาด ที่สำคัญคือเมื่อพืชบำบัดน้ำเสียโตเต็มที่ต้องตัดทิ้ง ไม่เช่นนั้นพืชเหล่านี้จะตายและกลายเป็นของเน่าเสียในน้ำ หากเราเข้าใจกระบวนการเหล่านี้ ก็จะเรียนรู้ว่าพืชแต่ละชนิดแม้แต่พืชพรรณต้นเล็กต้นน้อยก็มีหน้าที่สำคัญช่วยให้ระบบนิเวศของสวนป่าสมบูรณ์"

สวนกับสัตว์ พื้นที่เรียนรู้สิ่งมีชีวิตหลากหลาย

พื้นที่ของสวนป่าคงสมบูรณ์ไม่ได้หากมีแต่สวนพืชพรรณ ต้นไม้ แต่ปราศจากสัตว์ต่างๆ ดังนั้น ความรู้ในสวนจึงไม่ได้มีเพียงความรู้จากพรรณไม้เท่านั้น แต่ยังรวมถึงความรู้ที่จะได้รับจากการสังเกตชีวิตสัตว์น้อยใหญ่ภายในสวนด้วย

นอกจากบริเวณพื้นที่ชุ่มน้ำของสวนป่าเบญจกิติจะทำหน้าที่เป็นบ่อบำบัดน้ำเสียและพื้นที่รับน้ำแล้ว บริเวณเกาะกลางน้อยใหญ่ยังทำหน้าที่เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ต่างๆ โดยเฉพาะนกและแมลง ขณะที่ต้นไม้ใหญ่ภายในสวนก็เป็นที่พักอาศัยของนกและสัตว์อื่นๆ

ภายในสวนป่าเบญจกิติจะสามารถพบเห็นนกเค้าในเมืองขนาดเล็กได้ โดยชนิดที่พบบ่อยคือ นกเค้าจุด นกเค้าโมงหรือนกเค้าแมว และนกเค้ากู่หรือนกฮูก พบได้ตามต้นไม้ใหญ่ อย่างต้นจามจุรี และต้นโพธิ์ ซึ่งนกเค้าเหล่านี้จำเป็นต้องอาศัยต้นไม้ใหญ่ เพราะพวกมันต้องการโพรงไว้เป็นที่พัก ทำรัง วางไข่ ถ้าไม่มีต้นไม้ใหญ่ นกเค้าก็ไม่สามารถอยู่ได้

การมีอยู่ของนกเค้าภายในสวนหรือกระทั่งในเมืองมีประโยชน์คือ นกเค้าทำหน้าที่ช่วยกำจัดหนู และแมลงศัตรูพืชต่างๆ ทำให้พืชพรรณเจริญเติบโตได้เต็มที่ นอกจากนี้ในสวนยังมีแมลงผสมเกสร (Pollinator) ซึ่งไม่ได้มีแค่ผึ้งหรือแมลงภู่ แต่ยังมีนกกินปลี ซึ่งจะคล้ายกับนกฮัมมิงเบิร์ด และที่น่าสนใจคือ ค้างคาว ที่ช่วยผสมเกสรมี 2 กลุ่ม คือ ค้างคาวแม่ไก่ตัวใหญ่ที่กินผลไม้และช่วยผสมเกสร อีกกลุ่มคือ ค้างคาวที่กินแมลงกินผีเสื้อ กินเพลี้ยกระโดด กินยุงเหล่านี้ทำหน้าที่ช่วยกำจัดศัตรูพืช

องค์ความรู้สำคัญสำหรับผู้ที่สนใจเรื่องสัตว์ในสวนสาธารณะ คือการเข้าใจว่าพืชและสัตว์มีความสัมพันธ์ต่อกันในลักษณะที่มีวิวัฒนาการขนานกันมา เป็นการแข่งขันแบบคู่ขนาน เช่น สัตว์ที่กินผลจากต้นไม้ ต้นไม้ก็ต้องวิวัฒนาการตัวเองอย่างไรเพื่อไม่ให้ถูกกินขณะที่ยังไม่โตเต็มที่ ต้นไม้บางประเภทอาจทำให้ใบไม่อร่อย มีสารแทนนินที่มีรสฝาด อย่างมะม่วงหรือมะขามที่ยังดิบจะมีรสเปรี้ยว เป็นเพราะยังไม่พร้อมที่จะถูกกิน แต่เมื่อสุกพร้อมให้กินแล้วจะมีรสหวานเพราะมีน้ำตาล การที่ต้นไม้สุกมีรสหวานก็เป็นผลพลอยได้ของต้นไม้ คือเมื่อสัตว์มากินก็จะคายมูลทิ้งเมล็ดแพร่พันธุ์ได้ต่อไป หากเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างสัตว์กับต้นไม้ต่างๆ การเดินเล่นในสวนก็จะยิ่งน่าสนใจมากขึ้น

สวนยามค่ำกับมลพิษทางแสง

สำหรับมนุษย์ในเมืองใหญ่ แสงสว่างอาจทำให้เรารู้สึกปลอดภัย แต่สำหรับสัตว์ต่างๆ อย่างนก แมลง และผีเสื้อกลางคืน อาจได้รับผลกระทบจากแสงอย่างที่เราคาดไม่ถึง

การที่มนุษย์เปิดไฟสว่างและแสงเหล่านั้นฟุ้งกระจายอยู่บนน่านฟ้า จัดเป็นมลพิษทางแสง (Light Pollution) ทำให้แมลงอยู่ได้ไม่ทน หรือกระทั่งนกอพยพบางชนิดจะใช้แสงดาวนำทาง เมื่อมีแสงไฟที่ฟุ้งกระจายบนท้องฟ้า ทำให้นกหลงทิศทาง บางตัวอาจบินจนหมดแรงตายได้

สำหรับแมลงหลายชนิดที่วางไข่ในแหล่งน้ำธรรมชาติ แมลงเหล่านี้จะดูแสงสะท้อนจากผิวน้ำ มลภาวะทางแสงทำให้แมลงสับสนระหว่างแหล่งน้ำกับบริเวณพื้นอื่นที่สะท้อนแสงไฟ เช่น ถนน หรือน้ำขัง ส่งผลต่อจำนวนประชากรของแมลง

ภายในสวนป่าเบญจกิติจึงให้ความสำคัญกับการออกแบบแสง โดยให้แสงไฟซ่อนอยู่ใต้ราวทางเดิน ช่วยให้มองเห็นทางชัดเจน แต่ไม่ฟุ้งกระจายขึ้นฟ้าเพื่อไม่ให้กระทบวงจรชีวิตของสัตว์ในระบบนิเวศ การเดินสวนในยามค่ำจึงอาจทำให้เราพบสัตว์หลายชนิดที่พรางตัวอยู่ อย่างตั๊กแตนตำข้าวที่มักพรางตัวอยู่กับกิ่งไม้ หรือจักจั่น ที่เวลากลางคืนจะลอกคราบหรือที่บางคนเรียกว่าถอดเกราะ เป็นการที่จักจั่นตากปีกให้แห้งเพื่อให้พร้อมเดินทางต่อไป ซึ่งจะพบได้ง่ายช่วงหัวค่ำในหน้าร้อน

นอกจากนี้ในสวนป่ากลางเมืองยามค่ำคืน เรายังอาจได้พบค้างคาวแม่ไก่ ที่มักจะบินผ่านบริเวณทางเดินริมน้ำ (Boardwalk) ตรงลานหินโป่งใจกลางที่บำบัดน้ำเสีย บริเวณหัวค่ำ ค้างคาวแม่ไก่จะบินเลียดน้ำกินยุง กินแมลงตัวเล็กๆ เป็นอาหารให้เราได้สังเกตและเรียนรู้ชีวิตสัตว์ยามค่ำคืนได้

ไลเคน สิ่งมีชีวิตเล็กๆ ในสวนกลางเมือง

นอกจากระบบนิเวศ ต้นไม้ สรรพสัตว์ และแสงยามค่ำคืนแล้ว ก็ยังมีองค์ความรู้ขนาดเล็กจิ๋ว ซ่อนตัวให้เราค้นหาและเรียนรู้ได้ในสวนกลางเมือง นั่นคือ ไลเคน สิ่งมีชีวิตที่ดำรงชีวิตแบบภาวะพึ่งพากันระหว่างสาหร่ายสีเขียวและรา พบได้ตามพื้นป่า ลำต้นของต้นไม้ หรือวัตถุอื่นๆ อย่างกำแพง ก้อนหิน หรือพื้นถนน ไลเคนไม่ใช่กาฝาก เพราะถึงแม้จะอาศัยพื้นผิวอื่นๆ เพื่อยึดเกาะแต่ไลเคนก็สามารถสังเคราะห์แสงได้เอง

ไม่ง่ายนักที่เราจะพบไลเคนในเมืองใหญ่ เพราะไลเคนจะเติบโตได้ดีในบริเวณที่มีอากาศบริสุทธิ์ หากสภาพแวดล้อมเต็มไปด้วยมลพิษ ไลเคนจะทนไม่ได้ เนื่องจากไม่มีชั้นผิวป้องกันตัวจากมลพิษ สารพิษจึงเข้าไปทำลายสาหร่ายโดยตรง ทำให้ไลเคนตายในเวลาต่อมา

ดังนั้น ไลเคนจึงทำหน้าที่เสมือนนักสืบสายลม ให้เรารู้ว่าอากาศในบริเวณนั้นสะอาดมากเพียงใด ทั้งนี้ เพราะผิวของไลเคนเป็นเส้นใยราสานกันแน่นๆ ที่ซับความชื้นและแร่ธาตุเข้ามาโดยตรง มลพิษในอากาศจึงเข้าไปสะสมในไลเคนได้ง่าย ต่างจากใบไม้ทั่วไปที่มีผิวคล้ายขี้ผึ้งเคลือบอยู่ ซึ่งไลเคนบางชนิดอาจทนต่อมลพิษไม่ได้เลยตายลงไป แต่ก็มีไลเคนชนิดอื่นๆ ที่ทนมลพิษในอากาศได้ ตั้งแต่ทนได้นิดหน่อยไปจนถึงทนทานสูง ซึ่งประเภทของไลเคนที่ขึ้นในบริเวณต่างๆ นี่เอง ที่ชี้วัดว่าคุณภาพอากาศในบริเวณนั้นเป็นอย่างไร

ไลเคนที่มีคุณสมบัติชี้วัดคุณภาพอากาศ แบ่งได้ 3 กลุ่ม

1 ไลเคนกลุ่มอากาศดี

ได้แก่ ฟรูติโคส (Fruticose) ลักษณะเป็นเส้นสาย คล้ายหนวดเครา มีลักษณะห้อยลงมา อ่อนไหวมากและโฟลิโอส (Foliose) ลักษณะคล้ายใบไม้ ไม่ติดแน่น อ่อนไหว ชอบอากาศดี เติบโตได้ในบริเวณที่อากาศดีเท่านั้น

2 ไลเคนกลุ่มทนทาน

ได้แก่ สแควมูโลส (Squamulose) ลักษณะเป็นเม็ดคล้ายลูกหินติดแน่นอยู่กับต้นไม้ ทนทานต่อความแห้งแล้ง และบริเวณที่มีมลภาวะไม่มากนัก

3 ไลเคนกลุ่มทนทานสูง

ได้แก่ ครัสโตส (Crustose) ลักษณะเป็นแผ่นแข็งติดอยู่บนต้นไม้ เติบโตได้แม้อากาศเต็มไปด้วยมลพิษ และทนทานต่อความแห้งแล้ง

ต้นไม้ในสวนสาธารณะในกรุงเทพฯ ที่พบไลเคนได้บ่อย คือ ประดู่ นนทรี ขนุน มะม่วง ปาล์มขวด หมากต้นคุณ และพญาสัตบรรณ

องค์ความรู้ที่ซ่อนอยู่ในสวนป่ากลางกรุงไม่เพียงทำให้เราเข้าใจสิ่งมีชีวิตที่เป็นเพื่อนร่วมโลกมากขึ้น แต่ยังทำให้มองเห็นภาพรวมของวัฏจักรชีวิตที่ทั้งคน สัตว์ และพืชต้องพึ่งพาอาศัยกัน ซึ่งการเรียนรู้เรื่องนี้เกิดขึ้นได้เพียงเราเปิดใจและใช้เวลาดื่มด่ำกับธรรมชาติ ที่นี่...สวนป่ากลางกรุง

เรียนลัดประวัติศาสตร์ชุมชน จากสวนสาธารณะในท้องถิ่น

หากลองถามความคิดเห็นของคนส่วนใหญ่ว่า สวนสาธารณะมีไว้ทำไม คำตอบที่ได้น่าจะหนีไม่พ้นการเป็นสถานที่สำหรับพักผ่อนหย่อนใจ และเป็นแหล่งออกกำลังกายชั้นดี เพราะร่มรื่นไปด้วยแมกไม้เขียวครึ้มชวนให้รู้สึกผ่อนคลาย

แต่มากไปกว่าหน้าที่หลักดังกล่าว สวนสาธารณะหลายแห่งยังเป็นแหล่งเรียนรู้ บางแห่งมีพิพิธภัณฑ์ หลายแห่งมีสวนพฤกษศาสตร์และสวนสาธารณะอีกมากที่มีสวนสัตว์อยู่ในบริเวณเดียวกัน หรือต่อให้ไม่ต้องมีศูนย์การเรียนรู้ใดๆ สวนสาธารณะหลายแห่งในโลกก็เป็นแหล่งเรียนรู้ในตัวเองจากประวัติความเป็นมาของพื้นที่ว่าก่อนจะมาเป็นสวนเขียวสำหรับหย่อนใจ ที่ดินตรงนั้นเคยเป็นอะไรมาก่อน

เรียนรู้การจัดการน้ำที่ Weiliu Wetland Park

Weiliu Wetland Park เป็นหนึ่งในสวนสาธารณะที่ทำหน้าที่เป็นครูได้อย่างดี เพราะสวนสวยริมที่ราบลุ่มแม่น้ำเหว่ยนอกเมืองเสียนหยางของจีน คือคำตอบของการฟื้นฟูและสร้างระบบนิเวศที่ราบน้ำท่วมในท้องถิ่นได้แบบเบ็ดเสร็จ

Weiliu Wetland Park ตั้งอยู่บนพื้นที่ราบน้ำท่วมถึงของแม่น้ำเหว่ยที่มีปัญหาจากการขยายตัวของเมืองคอนกรีตที่รุกคืบมาถึงริมฝั่งน้ำ ทำให้ภูมิทัศน์เสื่อมโทรมและความหลากหลายทางธรรมชาติของสัตว์และพันธุ์พืชแถบนี้ถูกทำลายลง

การเปลี่ยนพื้นที่บริเวณนี้ให้เป็น Weiliu Wetland Park จึงเป็นโครงการเพื่อฟื้นฟูและสร้างระบบนิเวศที่ราบน้ำท่วมในท้องถิ่น ผ่านการควบคุมน้ำท่วมแบบปรับตัว การจัดการน้ำฝน การปรับปรุงคุณภาพน้ำ การนำน้ำเสียกลับมาใช้ใหม่ รวมถึงการฟื้นฟูความหลากหลายทางชีวภาพ วิถีชุมชน และธรรมชาติในพื้นที่ให้กลับมาสมบูรณ์ดังเดิม

ภายในสวนจึงมีการถ่ายทอดองค์ประกอบทางศิลปะผ่านสะพานหลากสีสองแห่งในพื้นที่ชุ่มน้ำ โครงสร้างที่เชื่อมโยงกันทั้งสองได้ยกขึ้นและลดระดับลงตามปริมาณน้ำในพื้นที่ ก่อให้เกิดทางเดินริมทะเล สะพาน และแท่นชมวิว ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของการผสมผสานของน้ำและวัฒนธรรมท้องถิ่นไปในตัว

ที่มา : Land8: Landscape Architects Network

Gas Works Park
โรงงานผลิตก๊าซถ่านหินสู่สวนสาธารณะ

Gas Works Park สวนสาธารณะหลักของเมืองซีแอตเทิล สหรัฐอเมริกา ที่โดดเด่นด้วยเอกลักษณ์ของเนินเขาสีเขียวริมน้ำ ที่กลับมีโครงสร้างสีสนิมของโรงงานอุตสาหกรรมเก่าแก่ตั้งอยู่ติดกัน ชวนให้เกิดความสงสัยตามมาด้วยกระบวนการค้นหาคำตอบจนได้ความว่า ก่อนจะมาเป็น Gas Works Park พื้นที่แห่งนี้เคยเป็นที่ตั้งของโรงงานผลิตก๊าซจากถ่านหินที่เปิดดำเนินกิจการระหว่าง พ.ศ. 2449-2499

หลังเลิกกิจการสภาเมืองซีแอตเทิลได้ซื้อพื้นที่ทั้งหมดเพื่อปรับปรุงเป็นสวนสาธารณะประจำเมือง แต่ติดปัญหาก็ตรงสภาพของดินที่ปนเปื้อนไปด้วยสารพิษ จึงไม่สามารถปลูกต้นไม้ได้ ครั้นจะขนดินที่ปนเปื้อนไปไว้ที่อื่น ทุกชุมชนในเมืองต่างก็ปฏิเสธจะรับดินที่มีสารปนเปื้อนให้มาปะปนสิ่งแวดล้อมในชุมชนของตน

Richard Haag ภูมิสถาปนิกและอาจารย์ประจำ University of Washington จึงเสนอแนวทางในการอนุรักษ์อาคารโรงงานผลิตก๊าซถ่านหินเอาไว้ เพื่อเป็นอนุสรณ์ในการย้ำเตือนคนรุ่นหลังไม่ให้ทำผิดซ้ำในการสร้างโรงงานอุตสาหกรรมโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

ส่วนปัญหาเรื่องดินที่เต็มไปด้วยสารปนเปื้อนก็หาทางแก้ด้วยวิธีการปรับปรุงและรักษาสภาพดินด้วยวิธีทางชีวภาพ (Bioremediation) ด้วยการโกยดินที่มีสารปนเปื้อนมารวมกันและสร้างเป็นเนินเขาสูงที่มีความลาดชันมากพอ จากนั้นปลูกหญ้าสีเขียวที่ไร้สารปนเปื้อนให้ปกคลุมทั้งเนินเขา เพื่อที่เวลาฝนตกลงมาจะได้เกิดการชะล้างสารปนเปื้อนที่เป็นมลพิษให้ซึมลึกลงไปในดิน ไม่เอ่อล้นออกมาทางหน้าดิน นอกจากนี้ยังมีอีกหนึ่งผลพลอยได้ คือ เนินดินดังกล่าวสามารถใช้เป็นจุดชมวิวเมืองซีแอตเทิลได้อีกด้วย

เท่ากับว่าการแก้ปัญหาของ Gas Works Park เป็นการยิงปืนนัดเดียวได้นกหลายตัว คือ ได้ทั้งบันทึกประวัติศาสตร์หน้าหนึ่งของเมืองผ่านการเก็บโครงสร้างของโรงงานผลิตก๊าซถ่านหินเอาไว้ ทั้งยังเป็นการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมไปในตัว นอกจากนี้ยังได้ฟอกมลพิษออกจากพื้นที่ และเป็นแหล่งเรียนรู้ของคนยุคปัจจุบันได้เป็นอย่างดี

ที่มา : Yifang Ecoscape. Weiliu Wetland Park. bit.ly/3xUpEvU
en.wikipedia.org/wiki/Gas_Works_Park

จะเห็นได้ว่าการได้เข้าไปพักผ่อนหรือออกกำลังกายในสวนสาธารณะทั้งสองแห่งนี้ เป็นการได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ของพื้นที่ รวมถึงได้ตระหนักถึงกระบวนการแก้ปัญหาให้มนุษย์สามารถมีคุณภาพชีวิตที่ดีไปพร้อม ๆ กับการดูแลและเคารพธรรมชาติที่เป็นมากกว่าครูผู้มอบความรู้ให้แบบไม่รู้จบ

Park in the Future

สวนแห่งการเรียนรู้ทั่วโลก จะหน้าตาเป็นอย่างไร ในอีก 10 ปีข้างหน้า

แนวโน้มการใช้พื้นที่ของประเทศต่างๆ ทั่วโลกเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัดตามวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป โดยเฉพาะเมื่อชีวิตอ้างอิงอยู่กับดิจิทัลมากขึ้น หลังสถานการณ์ Covid-19 ที่เหมือนว่าชีวิตครึ่งหนึ่งอยู่บนหน้าจอ วิถีการเรียนรู้ การใช้ชีวิตกลางแจ้งมีการเปลี่ยนแปลงชัดเจน มองปรากฏการณ์ที่จะเกิดขึ้นต่อไปนี้ พื้นที่การเรียนรู้และสวนทั่วโลกจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรเป็นเรื่องที่ต้องรู้เพื่อเตรียมพร้อมเป็นพลเมืองยุคดิจิทัลที่พื้นที่สีเขียวและการพัฒนาเพื่อสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนจะกลายเป็นความสำคัญอันดับแรก

ความสำคัญของสวนหรือพื้นที่สีเขียว นอกจากเรื่องสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก ยังเป็นตัวช่วยในการลดมลพิษฝุ่นควัน ให้ร่มเงา ลดอุณหภูมิ รองรับน้ำตามธรรมชาติ นอกจากนี้พื้นที่สีเขียวยังช่วยเรื่องของสุขภาพจิตโดยเฉพาะสำหรับเด็กและคนชรา ขณะเดียวกันก็เป็นพื้นที่ให้เกิดความสัมพันธ์ของคนในสังคม องค์การอนามัยโลก (World Health Organization-WHO) ได้ระบุว่า คนทุกคนควรจะมีพื้นที่สีเขียวอยู่ภายในรัศมี 500 เมตรจากที่พักอาศัย

Park in the Future จะพาไปพบกับแนวโน้มการเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้กับเมือง ไม่ว่าจะเป็นปารีส เมลเบิร์น บาร์เซโลนา โซล นิวยอร์ก รวมถึงแผนการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในไทยว่าจะปรับตามพฤติกรรมผู้คนอย่างไรได้บ้าง

ที่มา : freshkillspark.org

Freshkills Park
นิวยอร์ก, สหรัฐอเมริกา

Freshkills Park ที่กำลังปรับโฉมหน้าพื้นที่ฝังกลบขยะ 8.9 ตารางกิโลเมตร ให้กลายเป็นพื้นที่สีเขียวสำหรับการเรียนรู้ที่มีขนาดใหญ่กว่า Central Park ถึง 3 เท่า นับเป็นแผนการสร้างสวนที่ยิ่งใหญ่ที่สุดเท่าที่มหานครนิวยอร์กเคยทำมาในรอบ 100 ปี

ไม่ใช่แค่ความน่าสนใจในการพัฒนาพื้นที่เท่านั้น Freshkills Park ยังกลายเป็นสถานที่ทางประวัติศาสตร์ของนครนิวยอร์กที่สำคัญ เพราะสำหรับพื้นที่ของ Freshkills Park นั้นนับว่าเป็นแหล่งฝังกลบขยะที่ใหญ่ที่สุดในโลกช่วงเวลานั้น ก่อนจะปิดตัวลงใน พ.ศ. 2544 และนับจากวันที่ปิดตัวลงก็ได้มีการวางแผนพัฒนาพื้นที่มาตลอด ทั้งการลงพื้นที่ศึกษาเรื่องดิน แหล่งน้ำ การทำงานร่วมกับชุมชน และการวางผังโครงสร้างพื้นฐานเพื่อปรับให้บริเวณโดยรวมกลายเป็นพื้นที่สีเขียวที่อยู่ของสัตว์นานาชนิด สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ และสร้างการเรียนรู้รวมถึงศิลปะ

การออกแบบและงานสร้างยืนอยู่บนพื้นฐานการพัฒนาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน และให้ความสำคัญกับความเห็นของสาธารณะ

Green Path Project
โซล, เกาหลีใต้

คอนเซปต์ของพื้นที่สีเขียวไม่ได้จำกัดอยู่เพียงสวนสาธารณะ แต่ในอนาคตคือการปรับให้เมืองทั้งเมืองกลายเป็นพื้นที่สีเขียวที่ผสมผสานร่วมกัน กรุงโซล เกาหลีใต้ก็เช่นกัน มีการลงทุนมูลค่ากว่า 1.8 แสนล้านวอน (ราว 5 พันล้านบาท) เพื่อสร้างทางเดินกว่า 400 กิโลเมตรทั่วเมืองที่เชื่อมต่อสวนและพื้นที่สีเขียวมากกว่า 1,600 ตารางกิโลเมตรที่มีอยู่ทั่วทั้งโซล เพื่อตอบโจทย์การใช้งานร่วมกันทั้งทางเดินเท้า ทางเดินเลียบแม่น้ำ และเส้นทางในการสัญจรต่างๆ

เน้นการสร้างเส้นทางศึกษาธรรมชาติใหม่ๆ ปรับปรุงพื้นที่ในแต่ละชุมชนให้กลายเป็นสวนและทางเดินชมทิวทัศน์ เพื่อช่วยให้พลเมืองมีสุขภาพกายและสุขภาพใจที่ดี

ปรับปรุงคุณภาพทางเดินในสวนสาธารณะที่มีอยู่เดิมให้ง่ายต่อการเข้าถึง ทั้งทางเดินที่สะดวกต่อการเดินเท้า ทางลาด และการบำรุงรักษา

SCAN QR CODE
เพื่อรับฟัง Audio Text

ลดการทำลายและปล่อยทิ้งพื้นที่สีเขียว สร้างทางเดินเชื่อมต่อในจุดที่ยังมีปัญหา เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการเดินเท้า และสร้างแรงจูงใจในการเดินเท้ามากยิ่งขึ้น

นอกจากตัวเมืองชั้นใน โซลยังวางเป้าหมายเป็นเมืองสีเขียว ด้วยการพัฒนาพื้นที่ชานกรุงโซลให้มีสวนสีเขียวมากขึ้น และภายใน พ.ศ. 2569 เราน่าจะได้เห็นสีเขียวปรากฏบนแผนที่กรุงโซลมากกว่า 2,000 ตารางกิโลเมตร เพื่อที่คนในโซลจะมีความสุขกับกิจกรรมที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการวิ่ง ปีนเขา ขี่จักรยาน เดินป่า หรือกิจกรรมพักผ่อนหย่อนใจกลางแจ้ง

ที่มา : english.seoul.go.kr/urban-green-space-to-be-connected-and-extended-by-2000-km-network-of-green-paths

Southern Ridges
สิงคโปร์

สิงคโปร์ เมืองที่มีขนาดราวๆ 917 ตารางกิโลเมตร แต่ความคิดในการเป็นเมือง Garden City มีมาตั้งแต่ พ.ศ. 2510 ข้อมูลใน พ.ศ. 2563 พบว่า สิงคโปร์เป็นประเทศที่มีพื้นที่สีเขียวสูงถึง 46.5% นับเป็นเมืองสีเขียวที่สุดอีกแห่งของโลก

วิถีชีวิตคนรุ่นใหม่ในสิงคโปร์คลั่งไคล้กิจกรรมกลางแจ้ง ทั้งเรื่องการออกกำลังกาย ปีนเขา วิ่งมาราธอน เราจึงได้เห็นการจัดสรรพื้นที่ที่มีจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยเฉพาะการสร้างพื้นที่สีเขียว พื้นที่สวนเพื่อการเรียนรู้ และทางเดินสวยๆ จำนวนมากมายผุดขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ไฮไลต์ที่กำลังกลายเป็นจริงก็คือ Labrador Nature Park เขตอนุรักษ์ธรรมชาติที่จะทำให้พื้นที่เชื่อมต่อเข้ากับย่าน Alexandra และ Labrador จะทำให้ได้พื้นที่สีเขียวเพิ่มขึ้น 2 ตารางกิโลเมตร รวมถึงสวนใหม่อีก 4 แห่งที่กำลังอยู่ในระหว่างการสร้าง ไล่ตั้งแต่สวนที่ King's Dock Alexandra Nature Park Berlayer Creek Nature Park และ Keppel ซึ่งบริเวณ Keppel เป็นการสร้างสวนควบคู่ไปกับการพัฒนาที่อยู่อาศัยในบริเวณนั้นด้วย

การสร้างสวนทั้ง 4 แห่งนี้ นอกจากพื้นที่สีเขียวของสิงคโปร์ที่เพิ่มขึ้น ยังทำให้เกิดเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ และเชื่อมต่อสวนทุกแห่งเข้าด้วยกัน รวมเป็นเส้นทางยาว 30 กิโลเมตร นี่คือความน่าทึ่งของประเทศที่รักในกิจกรรมกลางแจ้ง แม้ว่าจะมีพื้นที่จำกัด แต่ก็เลือกปรับให้เกิดประโยชน์สูงสุดเพื่อสร้างเมืองน่าอยู่ และยังช่วยเรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อม รักษาพันธุ์พืช รวมถึงสัตว์ป่า โดยเลือกใช้เทคโนโลยีการใช้พลังงานอย่างยั่งยืน

ที่มา : www.straitstimes.com/singapore/environment/singapore-to-have-4-new-eco-corridors-lower-seletar-reservoir-park-to-be-expanded
www.nparks.gov.sg/about-us/city-in-nature

ปารีส, ฝรั่งเศส

เตรียมพร้อมสู่โอลิมปิก 2024 ด้วยการพัฒนาพื้นที่หลายส่วน และแม้จะไม่เกี่ยวกับการเป็นเจ้าภาพกีฬาโอลิมปิก ปารีสก็เดินหน้าการเป็นเมืองสีเขียวแห่งยุโรปไปล่วงหน้าแล้ว ในช่วง 5 ปีที่ผ่านมามีการทำเลนจักรยานมากกว่า 1,448 กิโลเมตร และในช่วง 2 ปีหลังได้เริ่มเปลี่ยนถนน 64 กิโลเมตรให้กลายเป็นเลนจักรยาน รวมถึงถนนเส้นสำคัญบางเส้นได้มีการปิดไม่ให้รถยนต์เข้าออก เช่น ถนน Qauis เลียบแม่น้ำเซน Rivoli ถนนที่ติดกับพิพิธภัณฑ์ลูฟวร์ และใน พ.ศ. 2573 รถยนต์ที่ใช้น้ำมันทุกชนิดจะถูกห้ามวิ่งในปารีส

สวนคนเมืองในปารีสที่จะได้เห็นและรวมอยู่กับแลนด์มาร์กสำคัญในเร็วๆ นี้ ได้แก่ The Hotel de Ville The Gare de Lyon และ The Opera Garnier รวมถึงการปลูกต้นไม้ทั่วเมืองเกือบ 2 แสนต้น ซึ่งจะทำให้ปารีสมีพื้นที่สีเขียว 50% ภายใน พ.ศ. 2573 ทั้งนี้ก็เพื่อเพิ่มชีวิตชีวาให้กับเมือง และทำให้การใช้ชีวิตอยู่มีความหมายมากยิ่งขึ้น

เตรียมไปเที่ยวหอไอเฟลที่มาพร้อมกับสวนการเรียนรู้ พร้อมชมกีฬาโอลิมปิก ที่มีการสร้างศูนย์กีฬาทางน้ำ Olympic Aquatic Center โดยสระสำหรับการแข่งขันจะใช้น้ำจากแม่น้ำเซน และจะเป็นกีฬาโอลิมปิกที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมสูงสุด

ที่มา : www.timeout.com/paris/en/things-to-do/paris-green-sustainable-city-plan-2030

กรุงเทพฯ, ไทย

ศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์

Digital+Heritage คือไอเดียหลักในการปรับเปลี่ยนโฉมหน้าใหม่ของศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ที่อยู่คู่กรุงเทพฯ มานานนับสิบๆ ปี

ศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ ที่กำลังจะเปิดในช่วงปลายปีนี้ เรียกว่าเป็นเมกะโปรเจกต์ทางด้านการพัฒนาพื้นที่ในเมือง เพราะมีการผนวกเอาพื้นที่สำหรับงานประชุมระดับนานาชาติเข้าไว้กับพื้นที่ไลฟ์สไตล์ ศิลปะแบบไทยผนวกกับความทันสมัยและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม พื้นที่จัดงานใหญ่กว่าเดิม 5 เท่า ร้านค้า ร้านอาหาร และที่จอดรถ รวมถึงการเชื่อมต่อสู่สวนสีเขียว สวนป่าเบญจกิติที่สามารถเชื่อมต่อไปยังสวนลุมพินีได้ด้วย

งานออกแบบตกแต่งภายใน เลือกใช้องค์ประกอบจากงานผ้าและวัฒนธรรมไทยมาประยุกต์ให้ร่วมสมัย ใช้วัสดุรีไซเคิล ร่วมด้วยวัสดุหลักจากท้องถิ่นผสมผสานกับวัสดุจากต่างประเทศ

สวนป่าเบญจกิติ

สวนป่าเบญจกิติ จากพื้นที่เดิมของโรงงานยาสูบพระราม 4 ปรับเปลี่ยนให้เป็นสวนป่าพื้นที่กว่า 450 ไร่ นับเป็น Biological Infrastructure ที่มาพร้อมพื้นที่กิจกรรมกลางแจ้ง สถานที่ออกกำลังกาย ชมธรรมชาติ พร้อมพันธุ์ไม้ธรรมชาติมากกว่า 350 ชนิด โดยมีบึงน้ำเพื่อรองรับปริมาณน้ำกว่า 100,000 ลูกบาศก์เมตร

การผลักดันสวน สู่ พื้นที่การเรียนรู้ที่ยั่งยืน

แม้มนุษย์จะอาศัยอยู่ในเมือง แต่เรายังต้องการป่า เพราะป่าคือบ้าน คือรากเหง้าของเรา แต่นิยามของคำว่าป่านั้นย่อมแตกต่างหลากหลายกันไป

สำหรับกรุงเทพฯ ป่า หรือ Wilderness ที่เคยเป็นมาในอดีต คือพื้นที่ชุ่มน้ำ (Wetland) หรือที่บางคนเรียกว่าเป็นทุ่งน้ำท่วม ที่มีระบบนิเวศในแบบของตัวเอง ผลัดเปลี่ยนเวียนไปตามฤดูกาล ในฤดูน้ำหลาก น้ำจะท่วมถึง พัดพาดินตะกอนอันอุดมสมบูรณ์มาทับถม พร้อมกันนั้นพืชที่จมน้ำก็จะเริ่มเน่าเปื่อยสลายตัวกลายเป็นสารอาหารให้กับสัตว์จิ๋วทั้งหลาย แล้วสัตว์จิ๋วต่างๆ ก็สะพรั่งบาน จนกลายเป็นอาหารให้กับปลา

ความอุดมสมบูรณ์ของกรุงเทพฯ คือความอุดมสมบูรณ์ที่เกิดจากระบบนิเวศเช่นนี้มาช้านานนับร้อยนับพันปี จนกระทั่งเมื่อมนุษย์เข้ามาตั้งหลักแหล่งสร้างความเป็นเมืองกันมากขึ้น เราก็ค่อยๆ หลงลืมลักษณะดั้งเดิมของเราไป

ทั่วโลกมีการใช้ประโยชน์จากสวนสาธารณะหลากหลายรูปแบบ ไม่ใช่เพียงประโยชน์ทางสันทนาการอย่างการออกกำลังกายหรือพักผ่อนเท่านั้น แต่รวมถึงการใช้สวนเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ด้วย ตัวอย่างเช่น ในนิวยอร์กมีการจัดทัวร์หาของป่าในสวนขนาดยักษ์กลางเมือง หรือการนำชมประวัติศาสตร์สวนในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับโลกสมัยใหม่ เช่น ประวัติศาสตร์ LGBTQ ในสวน หรือสวนสาธารณะหลายแห่งในสิงคโปร์ มีการจัดสร้างสระแมลงปอ (Flying Dragon Pond) เพื่อเพาะพันธุ์แมลงปอ อันเป็นแมลงที่มีประโยชน์ต่อระบบนิเวศหลายด้าน ทั้งยังสร้างความสวยงามให้พื้นที่อีกด้วย หรือในพอร์ตแลนด์ รัฐโอเรกอน มีการสร้าง Food Forest สวนอาหารที่ผู้คนสามารถเข้าไปเก็บพืชพรรณต่างๆ เพื่อการบริโภคได้

เราอาจคิดว่าสวนสาธารณะมีรูปแบบเดียว คือรูปแบบของสวนที่จัดเสร็จแล้ว ต้นไม้ปลูกเรียบร้อยแล้ว แต่ที่จริงจินตนาการของสวน อาจเป็นไปได้หลากหลายขึ้นอยู่กับต้นทุนทางความรู้ของสังคมนั้นๆ ว่าจะผลักดันสวนไปในทิศทางไหน และสร้างสวนให้มีความสาธารณะที่แท้จริงได้มากเพียงใด เพื่อจะนำทางสังคมไปสู่ระบบเศรษฐกิจความรู้ที่ยั่งยืนต่อไปในที่สุด

อนาคตของสวนป่าเบญจกิติจึงน่าสนใจอย่างยิ่ง เพราะในขณะที่ต้นไม้เริ่มเติบโต ความหลากหลายของพืชพรรณท้องถิ่นที่เมล็ดปลิวมาตกเองเริ่มเพิ่มทวี และสัตว์ต่างๆ เริ่มมีจำนวนและชนิดพันธุ์ที่หลากหลายมากขึ้น เราจะโอบอุ้มสวนแห่งนี้และปล่อยให้สวนได้โอบอุ้มชีวิตเมืองของเราอย่างไร

แม้จะอีกยาวนาน แต่ก็อยากชวนคุณมาเฝ้ามองอนาคตของสวนแห่งนี้ร่วมกัน

KNOWLEDGE IN THE PARK

SERIES 2

เติบโตผ่านสวน : Life ลอง Learning

OKMD ร่วมกับ BASE Playhouse ชวนทุกคนมาเรียนรู้ตัวเองและ
เติบโตไปพร้อมกับสวนป่ากลางกรุง ณ สวนเบญจกิติ กรุงเทพมหานคร

เสาร์ที่ 24 กันยายน 2565
อาทิตย์ที่ 25 กันยายน 2565
เสาร์ที่ 1 ตุลาคม 2565
อาทิตย์ที่ 2 ตุลาคม 2565

เวลา
17.00 น.-19.00 น.

เส้นทาง
1-4

เส้นทางที่ 1 : ใจเติบโตผ่านสวน

เติบโตผ่านกระบวนการเรียนรู้เชิงเปรียบเทียบ น้ำ-จิตใจ

สำรวจว่าน้ำเสียผ่านธรรมชาติบำบัดให้ใสได้ด้วยวิธีใด แล้วจิตใจที่ขุ่นเคืองจะเปลี่ยนกลับมาสดใสอีกครั้งได้อย่างไร

เส้นทางที่ 2 : การฟังเติบโตผ่านสวน

เติบโตผ่านกระบวนการเรียนรู้เชิงเปรียบเทียบ เสียงภายนอก -เสียงภายใน

รับรู้ถึงพลังของเสียง แล้วเราตีความและให้ความหมายกับเสียงเหล่านั้นอย่างไร

เส้นทางที่ 3 : ความฝันเติบโตผ่านสวน

เติบโตผ่านกระบวนการเรียนรู้เชิงเปรียบเทียบ เส้นทางในสวน เส้นทางชีวิต

เรียนรู้ชีวิตจากการออกแบบทางเดินและสิ่งแวดล้อมภายในสวน แลกเปลี่ยนเส้นทางฝั่งฝันของตนเองกับเพื่อนร่วมทาง

เส้นทางที่ 4 : สังคมเติบโตผ่านสวน

เติบโตผ่านกระบวนการเรียนรู้เชิงเปรียบเทียบ ความหลากหลายของสิ่งมีชีวิตในสวน -ความหลากหลายที่เป็นไปได้ในสังคม

เปิดตามองความสำคัญของความหลากหลายของสิ่งมีชีวิตต่อระบบนิเวศ เปิดใจรับความหลากหลายในแง่มุมอื่นๆ

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม : เส้นทางละ 30 คน

เพราะชีวิตคือการเรียนรู้ และโลกคือห้องเรียนของเรา
มาร่วมเติบโตไปด้วยกัน

ศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมและสมัครเข้าร่วมกิจกรรมได้ที่
สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (OKMD) OKMD และ www.okmd.or.th